

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**Дечја порнографија као облик компјутерског
криминалитета**

(мастер рад)

Ментор
Проф. др Дарко Димовски

Студент
Александра Николић
Број индекса: М015/22-УП

Ниш, 2024.

САДРЖАЈ

УВОД	1
I СТУДИЈСКО ИСТРАЖИВАЊЕ – КОМПЈУТЕРСКИ КРИМИНАЛИТЕТ	2
1. Појам	2
2. Појавни облици	2
2.1. Компјутерске преваре	3
2.2. Компјутерско фалсификовање	4
2.3. Крађа идентитета	5
2.4. Компјутерске саботаже	6
2.5. Компјутерски тероризам	10
2.6. Неовлашћено прибављање информација	11
2.7. Неовлашћена употреба компјутерског времена (крађа времена) или услуга	12
2.8. Компјутерска порнографија и педофилија	12
2.9. Deepfake	13
3. Распрострањеност	14
4. Примери компјутерског криминалитета	15
II ДЕЧЈА ПОРНОГРАФИЈА	16
1. Појам	16
2. Историјски осврт и развој	17
2.1. Еволуција сексуалне експлоатације деце	19
3. Нови облици дечје порнографије	20
4. Међународна регулатива	21
4.1. Конвенција УН о правима детета	22
4.2. Факултативни протокол уз конвенцију о правима детета и продаји деце, дечјој проституцији и дечјој порнографији	22
4.3. Конвенција Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања	23
4.4. Оквирна одлука о борби против сексуалног искоришћавања деце и дечје порнографије из 2004. године	24
4.5. Конвенција о сајбер криминалу	24
4.6. Директива о борби против сексуалне злоупотребе и искоришћавања деце и дечје порнографије	25
5. Законодавство у земљама бивше Југославије	27
5.1. Република Словенија	27

5.2.Република Хрватска.....	28
5.3.Република Северна Македонија	29
5.4.Република Босна и Херцеговина.....	30
5.5.Црна Гора	32
6. Домаћа регулатива	32
6.1.Надлежни орган за борбу против дечје порнографије у Републици Србији	36
7.Деца – жртве	40
7.1.Психолошке последице код деце жртава.....	41
8.Извршиоци.....	42
8.1.Тражење и вредовање жртава	43
9.Откривање и доказивање сексуалног злостављања деце.....	44
III ЕМПИРИЈСКО ИСТРАЖИВАЊЕ – Кривична дела дечје порнографије у Републици Србији у периоду од 2018. године до 2022. године	46
1.Предмет и циљ истраживања	46
2.Просторни и временски оквир истраживања	46
3.Методе и хипотезе	46
4.Резултати истраживања	47
IV ЗАКЉУЧАК.....	53
Попис коришћене литературе.....	55
Попис остале истраживачке грађе.....	58
Сажетак и кључне речи	59
БИОГРАФИЈА СТУДЕНТА	61

УВОД

О теми високотехнолошког криминала данас се много више говори него пре десет или двадесет година. Рачунари су постали саставни део свакодневног живота људи широм света. Можемо рећи да су постали темељни алат у готово сваком сегменту живота, што пословног, што приватног. Број појединаца који имају приступ WWW (World Wide Web-u), како из легитимних тако и нелегитимних разлога, наставља да расте сваким даном. „Криминалне активности које укључују компјутере и технологију и даље представљају проблем за систем кривичног правосуђа, и и даље постоји стална потреба за повећањем свести и разумевања сајбер криминала.“¹ Док технолошки напредак омогућава невероватне могућности повезивања и комуникације, истовремено отвара врата за разне облике високотехнолошког криминалитета, међу којима је и дечја порнографија која је тема овог мастер рада. У савременом дигиталном добу, дечја порнографија постаје свепристуна тема и изазов који захтева дубоко разумевање, истраживање и сузбијање. Ова појава не само што представља гнусну злоупотребу деце и кршење њихових основних права, већ је и комплексан феномен чије разумевање захтева посебан приступ. Дечја порнографија погађа моралне, социјалне и правне вредности друштва и изазива потребу за свеобухватним разумевањем његове суштине, историје, последица... У контексту технолошких иновација, дечја порнографија се трансформисала и прилагодила новим дигиталним околностима, што је довело до ширења и лакше доступности овог ужасног садржаја. Међународни акти, попут Конвенције Уједињених нација о правима детета и других сродних докумената, поставили су темеље за борбу против дечје порнографије и заштите деце. Овај мастер рад ће се мало детаљније позабавити и истражити историјски контекст дечје порнографије, анализираће међународне акте који се односе на сузбијање овог облика криминала али и размотрити карактеристике жртава и извршиоца. Рад се ослања на широк спектар извора, како домаћих тако и страних, укључујући академске студије, законодавство, извештаје организација цивилног друштва и међународних институција, како би пружио детаљну анализу проблема дечје порнографије и његових импликација на друштво. Кроз свеобухватан приступ, овај рад тежи доприносу у разумевању, сузбијању и превенцији дечје порнографије како би се створило сигурније и безбедније окружење за децу широм света.

¹ R. Moore – “Cybercrime – investigating high-technology computer crime – Taylor & Francis, 2014, p.1

I СТУДИЈСКО ИСТРАЖИВАЊЕ – КОМПЈУТЕРСКИ КРИМИНАЛИТЕТ

1. Појам

Компјутерски криминалитет (cyber crime) је појава новијег времена. Напретком технологије и њеном употребом дошло је до нове врсте криминалитета – компјутерски криминалитет. Због средства и начина вршења компјутерског криминалитета, а то је употреба рачунара и интернета, овај облик криминалног понашања другачије називамо и онлајн криминалитет али и савремени криминалитет. Иако су потпуно супротни, онлајн и офлајн криминалитет се врло често преплићу. На пример неки облици криминалног понашања, као што је крађа идентитета, могу се извршити путем интернета али могу имати и офлајн последице за жртву. Такође и бројне криминалне групе али и појединци могу користити онлајн платформе за организовање својих офлајн криминалних радњи. Појавом овог облика криминалитета класична кривична дела добијају потпуно нову димензију. За компјутерски криминалитет не постоји дефиниција која би прецизно одредила овај појам. Тешкоће у дефинисању компјутерског криминалитета произилазе из тога што је реч о новом облику криминалног понашања, али и због тога што постоји велика феноменолошка разноврсност ове појаве која се тешко може обухватити једном дефиницијом. Најшира дефиниција би била:

Компјутерски криминалитет је сваки вид криминалног понашања у коме се учинилац користи знањима технологије и користи рачунар као средство извршења или је рачунар објек напада или оба.

Број регистрованих случајева у области компјутерског криминала у Републици Србији расте по годишњој стопи већој од 20%. На сваких 39 секунди догоди се по један сајбер напад.²

2. Појавни облици

Компјутери и интернет технологија се могу злоупотребљавати на разне начине, а сам криминалитет који се реализује помоћу њих може имати облик било ког од традиционалних видова криминалитета, као што су рецимо крађе, утаје, проневере, док се подаци који се неовлашћено прибављају злоупотребом информационих система могу на разне начине користити за стицање противправне користи.

² <https://www.cert.rs/files/shares/3.%20Vrste-sajber-napada-ratel-cert.pdf> – приступљено дана 16.09.2023.

2.1. Компјутерске преваре

Представљају најраспрострањенији облик компјутерског криминалитета обухватајући манипулисање компјутером електронским програмским путем. То је било која радња извршења која се предузима са намером прибављања противправне имовинске користи себи или другом лицу и која се односи на рад рачунара и електронску обраду на њему путем брисања, уноса, измене или оштећења података као могући начин да се прикрије или лажно прикаже неки податак. Оно по чему се компјутерске преваре издвајају од обичних превара јесте што је предмет заблуде рачунар а не лице.

- (1) „Ко унесе нетачан податак, пропусти уношење тачног податка или на други начин прикрије или лажно прикаже податак и тиме утиче на резултат електронске обраде и преноса података у намери да себи или другом прибави противправну имовинску корист и тиме другом проузрокује штету, казниће се новчаном казном или казном затвора до три године.
- (2) Ако је делом из става 1. овог члана прибављена имовинска корист која прелази износ од четрестопедесет хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од једне до осам година.
- (3) Ако је делом из става 1. овог члана прибављена имовинска корист која прелази износ од милион и петсто хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од две до десет година.
- (4) Ко дело из става 1. овог члана учини у намери да другог оштети, казниће се новчаном казном или затвором до шест месеци.“³

Компјутерске преваре су најбројније у области финансијског пословања, осигурања, пореских обавеза, социјалног осигурања, у вези проглашавања стечаја, прањем новца и тако даље.⁴

Једна од рачунарских превара са којима се све чешће срећемо јесте свакако лажна интернет трговина. Овај облик подразумева стварање лажне интернет трговине које изгледају као праве са циљем преваре корисника да купе производе који никада неће бити испоручени или који уопште не постоје. Забележен је случај претходне године (2023.) у периоду када су познате певачице Тејлор Свифт и Бијонсе имале турнеје и за

³ Кривични законик РС („Сл. Гласник РС“, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019) – члан 301. став 1,2,3 и 4.

⁴ Ј. Матијашевић – „Кривичноправна регулатива рачунарског криминалитета“ , Правни факултет за привреду и правосуђе, Нови Сад, 2013., стр. 166.

чије су концерте карте биле распродате у рекордном року. Преваранти су успели да искористе ту прилику за лажно продавање карата за концерт и на тај начин се домогну великих новачних износа.⁴⁵ Неки су покренули сопствене сајтове за продају карата, са УРЛ адресама које су објављене само неколико сати пре него што концерт почне, износећи креативне разлоге зашто имају вишак карата које су одлучили да „продају“. Други су се представљали као продавци и успели да понуде и продају карте на веродостојним платформама за продају карата.

2.2. Компјутерско фалсификовање

Ово дело је познато и као дигитална манипулација и односи се на измену то јест преиначење већ постојећих правих предмета или стварање лажних, са намером преваре или обмане. То укључује разне активности као на пример фалсификовање докумената, јавних исправа, новца, жигова, па и видео записа и фотографија. Рачунари се често користе и за стварање лажних новчаница и путних исправа.⁵⁶ Овакве технике често захтевају вештине уређивања софтвера и могу имати озбиљне последице у погледу аутентичности информација и поверења у дигитално окружење. Познат је случај групе од тридесет студената са Универзитета у Калифорнији који су мењали степен стручне спреме уписан у дипломе и такве дипломе су продавали.

**Пример из стварног живота – случај Nikiwi Dube*

Nikiwi Dube (41), рођен у Зимбабвеу, фалсификовао је дипломе са Универзитета у Зимбабвеу, који никада није похађао. Осим диплома фалсификовао је и професионалне квалификације да ради као клинички психолог, помажући угроженој деци и одраслима. Све то је урадио са циљем да би добио посао у Даблину у периоду од 2019. до 2022. године. Зарадио је укупно 172.000 евра. Претресом куће пронађена су фалсификована документа и печат Гарде. Осуђен је на четири године затвора.⁶⁷

Nikiwi Dube

⁵<https://www.express.co.uk/finance/personalfinance/1809631/taylor-swift-scam-eras-tour-fake-tickets> – приступљено дана 17.09.2023.

⁶ P. J. Toren, Intellectual Proprety and Computer Crimes (Intellectual Property usiness Crimes Series), New York USA, 2003, p. 6-41

⁷<https://www.breakingnews.ie/ireland/man-who-used-false-documents-for-job-as-child-psychologist-is-jailed-1507564.html> – приступљено дана 17.09.2023.

**Пример из стварног живота – случај Mark Mason*

Mark Mason (44), правио је лажне возне карте за прву класу возом. Он је путовао широм земље са картама које је направио код куће уз помоћ штампача и фотографског папира. Укупно је направио 85 фалсификата које је користио 21 месец. Ухваћен је од стране полиције када је особље воза приметило неслагања његових карата са оригиналима (недостајали су датуми и амблеми). Претресом Маркове куће пронађене су оригиналне карте које су му служиле као пример, компјутери на којима је радио, штампачи, фотографски папири, маказе, даска за прецизно сечење и ножеви. Изречена му је новчана казна и био је дужан да у року од 6 месеци плати 17.884 фунти. Неплаћање казне резултирало би казном затвора од 12 месеци, односно годину дана.⁸

Оригинална карта за воз

Фалсификати картица које је направио Марк

2.3. Крађа идентитета

Ово је најопаснији облик компјутерског криминалитета који се одвија путем дигиталних средстава. Нападаци користе технологију и интернет како би неовлашћено стекли и искористили личне податке жртава. Овај облик компјутерског криминалитета може се манифестовати на неколико начина:

⁸ Поред тога што је фалсификовао карте за воз, правио је и фалсификате картица за паркирање како би избегао плаћање паркинга.

<https://www.mirror.co.uk/news/uk-news/train-fare-dodger-who-forged-5281843#Iniseuknostd540a09p>

приступљено дана 17.09.2023.

- 1) *Phishing (рибарење)* – нападачи шаљу лажне имејлове, поруке или веб странице које изгледају врло аутентично, како би преварили кориснике и навели их да открију своје личне податке, као што су лозинке, бројеви кредитних картица и слично.
- 2) *Keylogging (праћење куцања)* – малвери се користе за праћење свих тастатура и тастера које корисник притисне, чиме се бележе лозинке и друге осетљиве информације.
- 3) *Skimming* – јесте радња где нападачи постављају уређаје на банкомате или ПОС уређаје (апарат који омогућује безготовинско плаћање) како би неприметно снимали податке са картица корисника.
- 4) *Pharming* – нападачи преусмеравају кориснике са легитимних веб локација на лажне сајтове како би прикупили њихове личне податке.
- 5) *Социјални инжињеринг* – нападачи манипулишу жртвама путем друштвених мрежа, телефонских позива или других комуникационих канала како би придобили њихове личне податке.

**Пример из стварног живота – случај Светско првенство у фудбалу 2018. године*

Чувени пример фишинг (рибарење) преваре, десио се током Светског првенства у фудбалу 2018. године. Наиме, ова превара је укључивала имејлове који су послати фудбалским навијачима и путем истих покушавали да привуку навијаче лажним бесплатним путовањима у Москву, где се Светско првенство и одржавало. Људи који су отворили имејлове и кликом отворили линкове и везе садржане у овим мејловима, били су преварени јер су им на тај начин украдени лични подаци.

2.4. Компјутерске саботаже

„Ко унесе, уништи, избрише, оштети, прикрије или на други начин учини неупотребљивим рачунарски податак или програм или уништи или оштети рачунар или други уређај за електронску обраду и пренос података са намером да онемогући или знатно омете поступак електронске обраде и преноса података који су од значаја за државне органе, јавне службе, установе, предузећа или друге субјекте, казниће се

затвором од шест месеци до пет година.⁹

Компјутерска саботажа се може поделити на две врсте:

- 1) Физичка саботажа
- 2) Логичка саботажа

Физичка саботажа се састоји у физичком оштећењу или уништењу компјутера и других уређаја за обраду података, док се логичка саботажа састоји у брисању, модификацији и спречавању коришћења информација садржаних у меморији информатичких уређаја.¹⁰

Ова врста напада може имати различите мотиве и последице, па сходно томе разликујемо:

- 1) *Унос штетног кода* – нападачи могу убацити малигни софтвер (вируси, црви, тројански коњи) у рачунарске системе како би оштетили податке, онемогућили рад или чак присвојили делимичну или потпуну контролу над системом. Најпознатија врста штетног софтвера је ransomware који ћемо објаснити у наставку овог рада.

а) **Вирус** је део злонамерног кода који се шири са рачунара на рачунар нападајући фајлове и документа у оквиру заражених рачунара.

Рачунарски вирус је рачунарски програм или неки други скуп наредби унет у рачунар или рачунарску мрежу који је направљен да сам себе умножава и делује на друге програме или податке у рачунару или рачунарској мрежи додавањем тог програма или скупа наредби једном или више рачунарских програма или података.¹¹ Компјутерски вируси делују на различите начине и самим тим могу извршити различите промене у системима али најчешће су промена величине програма, успорен рад програма и система, погрешно извршавање програма, чињење програма неупотребљивим и слично.¹²

б) **Црв** је самостални програм који се шири кроз рачунаре и рачунарску мрежу и најчешће се инсталира путем имејл прилога. Ови програми користе заражене рачунарске мреже како би се додатно умножавали, а због своје способности брзог ширења служе за пренос осталих типова злонамерног софтвера.

⁹ *Op. cit.*- КЗ РС – члан 299.

¹⁰ Компјутерски криминалитет, проф. др Д. Димовски, Зборник радова Правног факултета у Нишу –Ниш: Правни факултет, Центар за публикације, 2010. – стр. 206. ИССН 0350-5801.

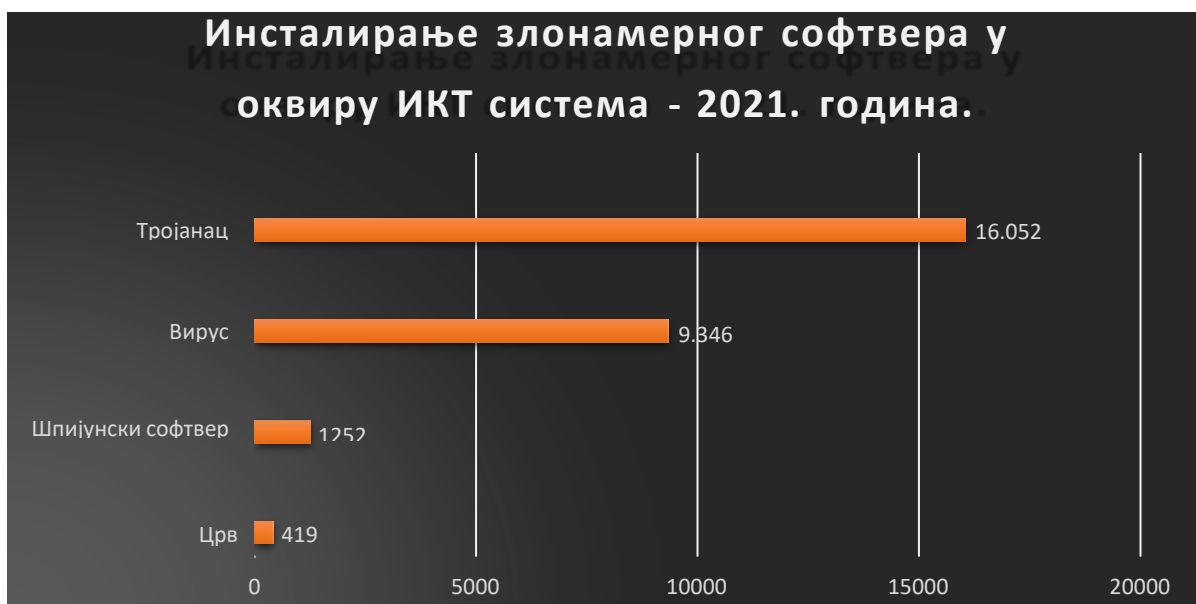
¹¹ *Op. cit.*- КЗ РС - члан 112. ств. 3. тачка 20.

¹² С. Р. Петровић – „Компјутерски криминал“, Министарство унутрашњих послова Републике Србије, Уредништво часописа „Безбедност“ и листа „Полицајац“, Београд 2000. година, стр. 185.

в) **Тројански коњ** или познатији као **тројанац**, је програм који се крије унутар корисног програма и на тај начин успева да превари кориснике да га покрену и заразе своје рачунаре. За разлику од вируса, тројанац се не умножава и обично се користи за успостављање `backdoor-a`¹³ како би нападачи успели да уђу у систем.

г) **Шпијунски софтвер** је врста програма инсталираног са циљем да надгледа и прикупља информације о корисницима, попут историје претраживања, имејл комуникације и слично. С обзиром да се подаци преносе нападачу, он их даље може и обично користи у сврхе уцене.

ЦЕРТ (енг. Computer Emergency Response Team) је скраћеница која је прихваћена од стране стручне јавности и постала је устаљени назив за сектор који се бави информационом безбедношћу. Церт прикупља и размењује информације о ризицима који се тичу безбедности у информационо-комуникационим (ИКТ) системима, као и догађајима који угрожавају безбедност ИКТ система и у вези са тим обавештава, упозорава и саветује лица која управљају ИКТ системима на територији РС, као и њену јавност. У табели испод можемо видети извештај ЦЕРТ-а о инцидентима у ИКТ системима у 2021. години. Пријављено је укупно 27.319. инсталирања злонамерног софтвера.

ЦЕРТ извештај о статистичким подацима о инцидентима од посебног значаја у 2021. години.

¹³ Backdoor (дословно „задња врата“) је програм који инсталира тројанац (без знања власника) и служи да се трећим лицима омогући несметан и неовлашћен приступ рачунару.

- 2) *Напад на мрежу* – кибернетички напади могу циљати мреже како би се онеспособиле комуникације, изазвала преоптерећења или изазвала нестабилност.
- 3) *Напад на сајтове* – веб странице и онлајн услуге могу бити мете напада који могу резултирати недоступношћу, променама садржаја или крађом података.
- 4) *Денијал-услуге (DDoS) напади* – циљ ових напада је преотерећење ресурса система или мреже како би се онемогућила нормална функционалност.
- 5) *Саботажа софтвера* – напади могу циљати на софтвер чиме се успорава процес рада или се просто узрокује губитак података.

Последице кривичног дела рачуарска саботажа манифестују се у знатном онемогућавању или знатном отежавању функционисања државног органа за дужи временски период, заједно са огромном материјалном штетом и губицима.¹⁴

**Пример из стварног живота – ДДоС напад на Националну лутрију Уједињеног краљевства*

2017. године одиграла се компјутерска саботажа, тачније ДДоС напад на веб страницу Националне лутрије Уједињеног краљевства. Овај напад довео је до тога да су веб страница и мобилна апликација били потпуно нефункционални и на тај начин су грађани били спречени да играју. Разлог за напад је до дан данас остао непознат али сумња се да је напад био покушај уцене Националне лутрије.

**Пример из стварног живота - Yung-Hsun Lin*

Yung-Hsun Lin из Монтвила је програмер који је осуђен на казну затвора од тридесет месеци јер је почетком 2008. године у Њујорку, у компанији у којој се био запослен (MedicoHealth Solutions), покушао да саботира рачунарски систем и да је остварио своју замисао више од седамдесет сервера компаније би било оборено и неупотребљиво. На тим серверима које је компанија користила, налазиле су се поверљиве информације о прописаним рецептима и медицинским подацима

¹⁴ Л. Комлен Николић – „Сузбијање високотехнолошког криминала“ ; Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Београд, 2010, стр. 94.

пацијената, као и важни финансијски извештаји и рачуни и платни спискови свих запослених.¹⁵

2.5. Компјутерски тероризам

Ово је појам који се односи на употребу кибернетичких напада или техника са намером да се изазове страх, паника или штета међу људима или организацијама. Ово може укључивати изазивање озбиљних поремећаја у друштву, економији или инфраструктури путем напада на рачунарске системе, мреже или податке. Ова врста тероризма се може манифестовати на различите начине:

- 1) *Напади на критичну инфраструктуру* – напади циљају на кључне инфраструктурне системе као што су електрична мрежа, водовод, транспортни систем и слично, што може довести до великих поремећаја и опасности за животе људи.
- 2) *Кибернетички рат (Cyber Warfare)* – државне или парадржавне групе могу извести нападе како би нарушиле комуникације, војне системе или економске ресурсе других држава.
- 3) *Напади на финансијске институције* – ови напади усмерени су на финансијске институције како би се узроковала економска дестабилизација или се стекла финансијска корист.
- 4) *Пропаганда и дезинформације* – кибернетички тероризам може укључивати ширење лажних вести, дезинформација или пропаганде са циљем изазивања страха, панике или поларизације.
- 5) *Вандализам и оштећење дигиталног садржаја* – то може укључивати *deface* (промена изгледа) веб страница, брисање података или ометање рада сервиса.

Како би остварити своје циљеве, терористи користе информационе технологије на различите начине. Компјутере користе као алат, то јест преко својих интернет страница и бројних форума они прикупљају нове чланове. Долазе до разних информација и новчаних средстава којим финансирају своје операције. Поред тога

¹⁵ Програмер је заједно са шест својих колега, такође програмера, требало да буде отпуштен као технолошки вишак услед спајања компаније са корпорацијом UNIX. Освета му је била мотивација и три дана од дана отказа направио је компјутерски вирус који је за циљ имао саботажу рачунарског система фирме у којој је радио. Проузрокована је штета компанији од 70.000 и 120.000 долара. <https://www.informationweek.com/software-services/medco-sys-admin-pleads-guilty-to-computer-sabotage> - приступљено дана 17.09.2023.

издају и саопштења јавности. Компјутере користе и као архиву својих чланова, финансијера. Ту складиште планове, извештаје, кретања својих чланова, бројеве банковних рачуна, спискове помагача и саучесника и тако даље. Мета напада су им системи служби безбедности и осталих државних органа, али и привредних субјеката и појединаца који им привуку пажњу и постану предмет њиховог интересовања.¹⁶

На интернету је активно преко 5.000 сајтова терористичких организација, тако да интернет дефинитивно представља главно средство повезивања свих терористичких организација, и оне на тај начин координишу своје активности, дају упутства својим члановима и симпатизерима, и све чешће позивају на насиље што је учестала пракса радикални исламистичких организација које позивају на Џихад све муслимане.¹⁷

2.6. Неовлашћено прибављање информација

Неовлашћено прибављање информација обухвата радње компјутерског хаковања и компјутерског прислушкивања. Хаковање је неовлашћено упадање у туђе информационе системе у намери да се сазнају одређене информације које су по својој природи строго поверљивог карактера или неовлашћено приступање информацијама ради њихове намерне преправке, уништења или оштећења.“¹⁸ Хаковање може варирати од добронамерног етичког хаковања, где се истражују слабости система ради побољшања безбедности, до злонамерних нападачких активности (крађа, шпијунажа...). „Компјутерско прислушкивање постоји када се тајно, уз помоћ видео опреме, снима садржај нечијег компјутерског монитора или се прикључивањем на тај монитор обезбеђује контрола и праћење садржаја који се на њему емитују.“¹⁹ Ова активност може укључивати различите методе, као што су инсталирање малициозних програма који бележе активности корисника или рецимо пресретање и анализу мрежног саобраћаја како би се пратиле комуникације.

¹⁶ D. E. Campbell – Computer Terrorism, Syneca Research Group, Inc. Washington USA, 2011. p.13-17

¹⁷ М. Зиројевић – „Употреба нових информатичких и комуникационих медија у сврхе тероризма“ – Ревизија за безбедност, Центар за безбедносне студије, година II, бр. 11/2008, Београд, стр. 5.

¹⁸ Др В. Николић-Ристановић, др С. Константиновић-Вилић, Криминологија, Београд, 2018., четврто измењено и допуњено издање, стр. 175.

¹⁹ *Ibid.*- стр. 176.

2.7. Неовлашћена употреба компјутерског времена (крађа времена) или услуга

Ова радња се састоји у вођењу приватог посла уз помоћ компјутерског хардвера и софтвера, као и у игрању компјутерских игара на радном месту у радно време. Извршиоци овог облика кривичног дела су запослени у компјутерским одељењима. Углавном је реч о оператерима или програмерима или лицима која имају овлашћен приступ рачунарима. . Ова радња подразумева да се рачунар користи у сврхе које не представљају део његове намене у оквиру свог радног времена за друге услуге које наплаћују. Дакле можемо закључити да се ради о коришћењу ресурса за личне сврхе, бављење нечим што није у вези са примарним радом и слично. Последице су различите, од финансијских губитака (повећања трошкова за организацију) па све до смањења квалитета рада и погоршавања радне атмосфере и негативног утицаја на тимску динамику. Рачунарске услуге могу бити злоупотребљене на различите начине. Неки примери крађе компјутерских услуга укључивали су политичаре који користе градски рачунар за слање електронске поште за кампању и запослене који обављају неовлашћене слободне услуге на рачунару компаније након радног времена.²⁰

2.8. Компјутерска порнографија и педофилија

Компјутерска или интернет порнографија је облик порнографској садржаја који се дистрибуира и доставља путем интернета. Овај садржај може укључивати експлицитне сексуалне материјале, фотографије, видео снимке, текстуалне описе и друге медијске формате. Може бити доступна на разним веб сајтовима, друштвеним мрежама, форумима и другим различитим апликацијама. Поред легалне порнографије која је произведена и дистрибуирана уз пристанак свих учесника, постоји и нелегална која врло често укључује малолетне особе, насиље, силу и друге незаконите активности. Када говоримо о педофилији на интернету, подразумева се злоупотреба деце и илегална дистрибуција, дељење и конзумирање сексуално експлицитног садржаја који укључује децу. Интернет представља велики проблем јер омогућава врло брзо и широко дељење овакве врсте садржаја. Уз све ово јавила се и трговина дечјом порнографијом приликом које се криминалци служе криптовалутама²¹,

²⁰ R. Okeke, M. Shah (2016) - „Information Theft Prevention, Theory and Practice, Routledge (преузето из специјалистичког рада Јована Мрдака – тема „Најчешћи појавни облици компјутерског криминалитета)

²¹ Криптовалуте јесу дигиталне односно виртуелне валуте које су заштићене криптографијом, што их чини готово немогућим за фалсификовање или дупло трошење. Државним органима је скоро немогуће да их контролишу. Створене су како би се трансакције вршиле без икакве надокнаде и откривања идентитета

скривеним сервисима на дарк вебу јер на тај начин успевају да сакрију своје идентитете и трансакције. Објекат заштите код овог противправног понашања је достојанство личности и полна слобода.²² Детаљније о овом облику компјутерског криминалитета говорићемо у наставку овог рада.

Треба поменути и онлајн злостављање које представља злостављање лица путем такозваног лајв преноса (видео пренос уживо). Одвија се тако што се лице присиљава наизвођење разних сексуалних радњи пред камерама или уцењивање експлицитним материјалима ради прибављања новца или ради прибављања нових експлицитних садржаја.

2.9. Deepfake

Дипфејк јесте најмлађи појавни облик компјутерског криминалитета и зато ћемо га издвојити од осталих. Појавио се 2017. и његови творци су група студената са Универзитета у Вашингтону. Они су направили и објавили први дипфејк видео снимак на коме се налази бивши председник Барак Обама на коме он изговара нешто што у јавности никада није изговорио. Ово је појам који се користи за описивање технологије која омогућава стварање лажних и манипулативних видео или аудио садржаја који изгледају и звуче као да су аутентични, иако заправо то нису. Функционисање дипфејка засновано је на вештачкој интелигенцији која функционише по принципу препознавања основних оријената лица (очи, нос, уста) и на основу тога формира се техника аутоматског препознавања лица и убацивања другог. Ова врста технологије има различите примене, укључујући забаву (на пример стварање такозваних видео пародија), филмску индустрију (за дигиталну анимацију ликова), медицину (симулације болесника за обуку медицинског особља), али и потенцијално озбиљне злоупотребе као што су политичка манипулација, лажне оптужбе или пак стварање порнографског садржаја са лажним лицима. На основу свега овога можемо закључити да дипфејк технологија представља један врло моћан алат за манипулацију медијским садржајем, који са собом носи низ изазова и питања која захтевају пажљиво разматрање како би се осигурала одговарајућа контрола и заштита од злоупотребе.

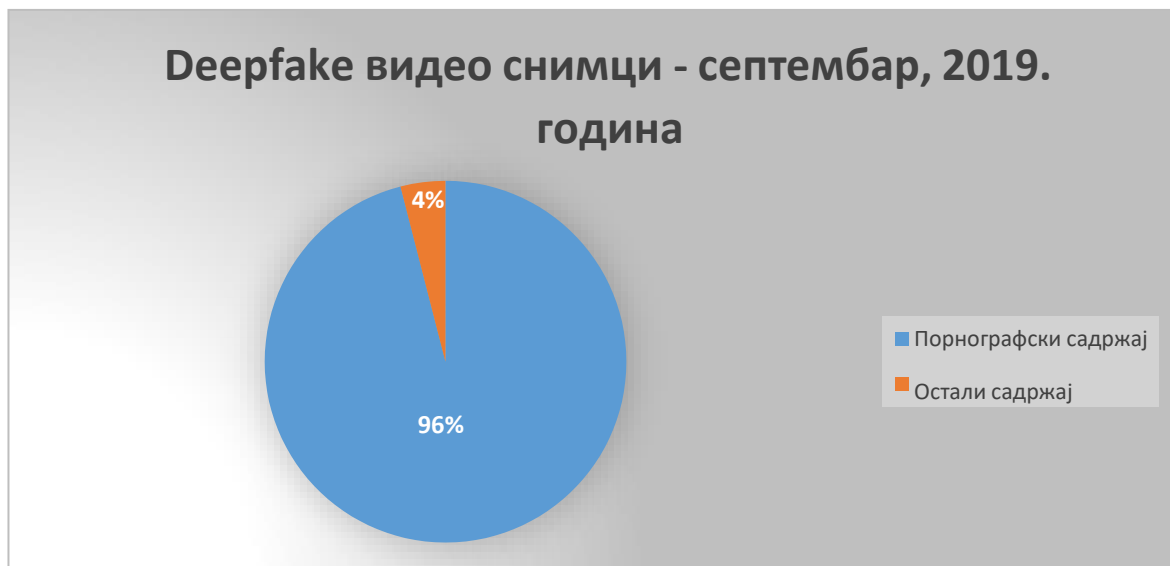
Данијел Ситрон, професор права на Универзитету у Бостону истакао је да се дипфејк технологија највише користи против жена. Зашто? На основу података које је

креатора трансакција. Трансакције се врше у року од свега пар минута без могућности да се трансакција поништи. Управо из овога произилази одговор зашто их криминалци воле и користе.

²² В. Ђурић, Д. Јовашевић – Кривично право; посебни део, Ниш, 2013., стр. 79.

прикупила компанија за вештачку интелигенцију „Deeptrace“, утврђено је да је у септембру 2019. године на интернету укупно постављено близу 15.000 видео снимака (16,478) направљених путем дипфејка, што представља удвостручење за свега девет месеци (у децембру 2018. утврђена бројка била је 7.964).²³ Чак 96% било је порнографској садржаја, а 99% тих лица јесу женске славне личности, чија су лица уметнута уместо лица порно звезда.

С обзиром да се развојем технологије из дана у дан омогућава и невештим људима да праве лажне фотографије и видео снимке, исти ће се вероватно проширити и изван света славних личности како би се подстакла осветничка порнографија.

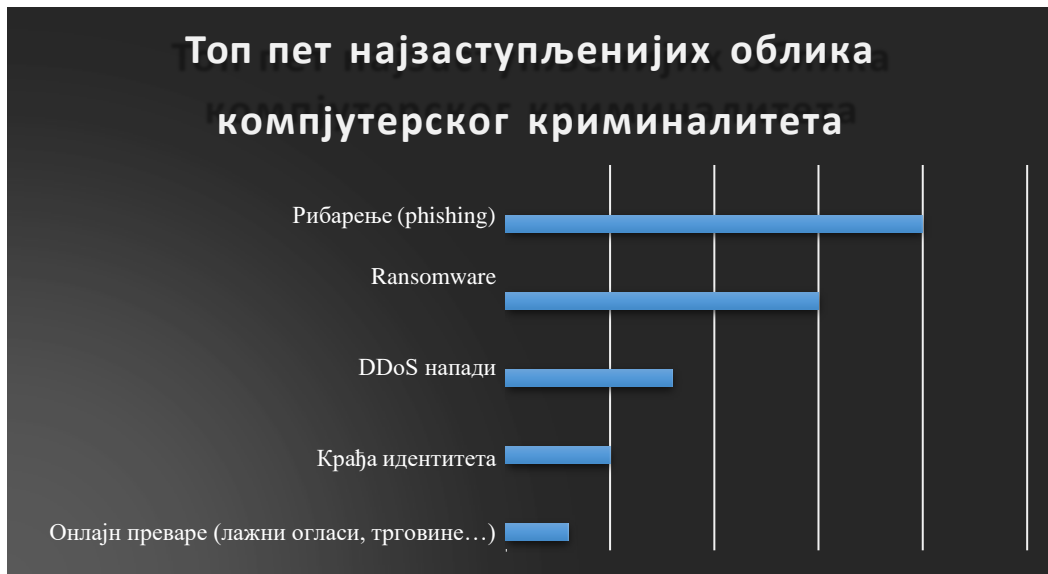
Статистика утврђена на основу истраживања спроведеног од стране компаније за вештачку интелигенцију „Deeptrace“

3. Распрострањеност

Компјутерски криминалитет има глобални опсег, што значи да није ограничен само на једно географско подручје. Оно што га разликује од других типова криминалитета је то да практично не постоји никаква граница у оквиру телекомуникационих и компјутерских веза, врло тешко се открива и за веома кратко време се могу извршити криминалне радње са веома тешким како материјалним тако

²³ А. Henry, P Giorgio ,C. Francesco & C. Laurence – “The state od deepfakes – landscape, threats and impact, септембар 2019., р. 3.

и другим последицама. Заступљеност облика компјутерског криминалитета може варирати током времена и разликовати се у зависности од регија света. Међутим, неколико облика компјутерског криминалитета остаје уобичајено присутно и широко распрострањено, а у статистици испод можемо видети и који су то облици у питању.

Статистика формирана на основу података са интернета

4.Примери компјутерског криминалитета

Компјутерски криминалитет је присутан у свакодневном животу и све чешће се срећемо са овим проблемом. Кроз пар примера лакше ћемо схватити како неки појавни облици ове врсте криминалитета функционишу.

Поменуто је рибарење (phishing) као техника преваре која укључује слање лажних имејлова или порука како би се корисници обманули и открили осетљиве информације. Сценарио би изгледао овако: Нападач шаље лажан имејл који је представљен као легитимна комуникација од стране банке, познате компаније, државне институције или неке друге организације. Имејл има привлачан наслов или поруку која изазива пажњу корисника, као што су „Ваш налог је закључан“ или „Освојили сте награду!“. Такав имејл обично садржи хитну поруку да корисник мора да предузме одређене кораке како би решио проблем или остварио корист. Обично су у питању линкови или прилози који отварањем воде корисника на лажне веб странице које изгледају веродостојно, као оригинали, или имејл просто садржи злонамерни

софтвер у себи. Корисник истог момента бива преварен да унесе своје личне податке, као што су лозинке или бројеви кредитних картица, на лажној веб страници. Нападаци на тај начин прикупљају осетљиве информације и користе их за крађу идентитета, финансијске преваре или друге незаконите активности.

Поменућемо још један али други облик компјутерског криминалитета. Узмимо за пример злонамерну апликацију Ransomware. У питању је отмичарски софтвер који инфицира рачунар или мрежу и шифрира податке. Функционише тако што корисник нехотице преузме злонамерни софтвер путем имејлова, сумњивих линкова или других метода. Ransomware шифрира (кодира) све фајлове на рачунару или мрежи, чинећи их неупотребљивим и неприступачним корисницима. Након што су подаци шифровани, нападачи приказују поруку која обавештава жртву да су подаци закључани и да ће бити дешифровани само уз плаћање откупа, често у криптовалути. Нападаци траже од жртве да се плати откуп како би жртва добила кључ за дешифровање података. Жртва има два избора, или да плати откуп или да се бори против напада, попут поновне инсталације система, анагажовања стручњака за рачунарску безбедност или повратка са сигурносних копија. Ако жртва одлучи да плати откуп, нема гаранције да ће добити кључ за дешифровање, а чак и ако га добије то не гарантује да ће се сви подаци успешно вратити.

II ДЕЧЈА ПОРНОГРАФИЈА

1. Појам

Дечја порнографија означава било какав снимак или слику који приказују особу испод 18 година старости која учествује у сексуалном односу, који из сексуалних побуда приказују гениталну или аналну област особе млађе од 18 година или било какав документ који подржава сексуалне односе са малолетним особама.²⁴ Објекат заштите код овог противправног понашања је достојанство личности и полна слобода.²⁵ Малолетници и деца су посебно заштићене групе, па самим тим органи гоњења велику пажњу поклањају садржајима на интернету који садрже експлицитне сексуалне сцене са

²⁴https://sr.wikipedia.org/sr-ec/%D0%94%D0%B5%D1%87%D1%98%D0%B0_%D0%BF%D0%BE%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%B8%D1%98%D0%B0 – приступљено дана 04.02.2023.

²⁵ *Op. cit.* -Бурић, Јовашевић, стр. 79.

децом и малолетницима. Научници и правосуђе све чешће користе термин злостављање деце, уместо порнографија, који би могао погрешно да имплицира на пристанак на сексуалне односе, те самим тим прикрије праву природу дечије порнографије, а то је злоупотреба. Термин дечја порнографија остаје легална дефиниција у разним правним системима. Који год израз да се користи, он упућује на сексуалну експлоатацију деце и адолесцената у порнографији, а сам материјал је евиденција почињеног криминала. Од 1999. интерполова стална радна група за кривична дела против малолетника користи следећу дефиницију: „Дечја порнографија је последица експлоатације или сексуалног злостављања деце. Може се дефинисати као било који вид приказивања или промовисања сексуалног злостављања деце, укључујући и писане и аудио записе, фотографије и видео снимке, који се односе на сексуалне односе са децом или други вид сексуалног искоришћавања деце.“

2.Историјски осврт и развој

*Index Librorum
Prohibitorum –
насловна страна*

Врло је тешко говорити о историји дечје порнографије. Према неким изворима, први облик дечје порнографије у историји документован је у Кини и процењује се да је негде око 1400. године објављен у приручнику под називом „Предивни дискурси обичне девојнице“.²⁶ Проналазак штампарске машине средином 15. века омогућио је масовну репродукцију различитих материјала. Прве странице које су биле жигосане врућим металом и мастилом биле су књиге Библије, али убрзо је уследило штампање еротског материјала што је изазвало велику узбуну, па је Папа Павле IV 1559. године направио списак публикација, то јест књига које је католичка црква забранила (Index Librorum Prohibitorum). 1966. године тај списак је укинут.²⁷ Продукција и злоупотреба дечје порнографије је већ средином 20. века била локалног карактера, доступна малом и ограниченом броју људи уз „лош квалитет, високе цене и ограничену понуду“.

²⁶ С. Уљанов, З. Ивановић – „Сексуална експлоатација деце са аспекта упоредноправне анализе међународне сарадње у криминалистичким истрагама, Европско законодавство“, бр. 29-30, 2009., стр. 171
²⁷ I. O'Donnell, C. Milner – “Child Pornography – crime, computers and society”, Taylor and Francis 2012, p. 3.

Аналогне фотографије и видеокасете тако представљају најчешће форме сексуално експлицитног приказивања деце, док је већи део продукције био кућне производње и без већег комерцијалног значаја.²⁸

1967. године Данска постаје прва земља у свету која доношењем закона легализује сву врсту порнографије, укључујући и дечју.²⁹ Први издати комерцијални магазин посвећен теми дечје порнографије био је “Bambino sex” из 1970. године. Запањујући податак је да је часопис продат у преко 10.000 примерака већ у првој недељи.³⁰ Ипак најпознатијим и најпопуларнијим часописом ове врсте сматра се часопис “Lolita” чији је творац био Јоор Вилхелмус. Посебна занимљивост у вези овог часописа јесте да је часопис нудио могућност читаоцима да пошаљу сопствене

Јоор Вилхелмус творац магазина “Lolita” и једна од насловних страна истог

материјале који би затим били објављени у наредним издањима. Па ипак, како то наводе аутори Howitt и Sheldon, слање нових материјала није било финансијски награђивано, осим у случају ако би постојала опција да сам оснивач часописа, Јоор Вилхелмус, фотографише дете.³¹ Године 1984. прекида се даље објављивање магазина. Разлог томе представљају законске промене у Сједињеним Америчким Државама и другим земљама у иностранству које су утицале да се дечја порнографија дефинише као вид нелегалног понашања, што је даље утицало на повлачење овог материјала из јавности. Данас скоро и да не постоји комерцијални часопис ове врсте, међутим такав материјал наставља да се прозводи, тражи и продаје најчешће путем интернета, што представља нови проблем за полицију и органе гоњења.³²

Током 1970. године цензурска ограничења су ослабила, па су се слике пубесцентне сексуалности шириле у многобројним филмовима.³³ Сексуално презреле

²⁸ Др Сц. З. Павловић, Н. Петковић и др сц. Ј. М. Обрадовић – „Дечија порнографија“, Зборник радова Правног факултета у Сплиту, год. 2014, стр. 50.

²⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Pornography_in_Denmark – приступљено дана 04.02.2023.

³⁰ <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/child-pornography-child-abuse-and-neglect-guidelines-identification> – приступљено дана 04.02.2023.

³¹ Оп. Cit. - Павловић, Петковић, Обрадовић

³² T. L. Rudolph, Child pornography; eds. M. Strachan Peterson, D. Michael, Child abuse and neglect: Fuidelines for identification, Assessment and case Management, 2003, p. 121

³³ P. Jenkins – “Beyond Tolerance: child pornography on the internet” – NYU Press, New York and London, 2003, p. 30

младе девојке приказане су у популарним филмовима попут Таксиста, Алисин ресторан и Лепа беба.³⁴

Великој еволуцији злоупотребе дечје порнографије допринео је нагли развој и све чешћа употреба савремених информационих технологија и интернет мреже. На који начин? Сама могућност да се из удобне собне гарнитуре прибаве или шаљу порнографски снимци у било коју земљу света, било који континент, ствара проблем огромних размера. Првенствено овакве криминалне радње одвијале су се преко личних компјутера, док је данас присутна све чешћа злоупотреба мобилних телефона, поготово са појавом дистрибуције аматерских фотографија и видео снимака који се деле путем СМС или ММС порука. Ова радња која се другачије назива “sexting” је све чешћа и популарнија код млађе популације, односно тинејџера. Сведоци смо и да се деца често сама међусобно снимају, а те материјале деле путем интернета уз помоћ разних апликација као што су Facebook, Instagram, Twitter... У Србији, у Пироту је још 2008. године забележен случај злостављања тринаестогодишње девојчице од стране четири своје школске другарице. Оне су је физички и сексуално малтретирале и све то снимале, а потом снимак и поделиле путем мобилног телефона.³⁵ Слична прича догодила се 2021. године, где поново имамо децу као злостављаче и снимање њихових непримерних активности. Наиме двојица четрнаестогодишњака су злостављали годину дана млађег дечака у основној школи, терајући га да их орално задовољава. Један од дечака је то снимао мобилним телефоном, а потом је снимак ширио даље.³⁶

2.1. Еволуција сексуалне експлоатације деце

Још од давнина, од када људи пишу, цртају, сликају, баве се вајарством, људско тело је било предмет интересовања. Све до проналаска фотографије 1839. године, прикази сексуалних активности сматрали су се „уметношћу“ јер је слика била нацртана, извајана или насликана и постојала је одређена обрада којом је преовладала уметникова креативност и машта. Са појавом фотографије долази до промена, јер оне заправо бележе неки догађај трајно, који је заувек снимљен у времену. Недуго након што

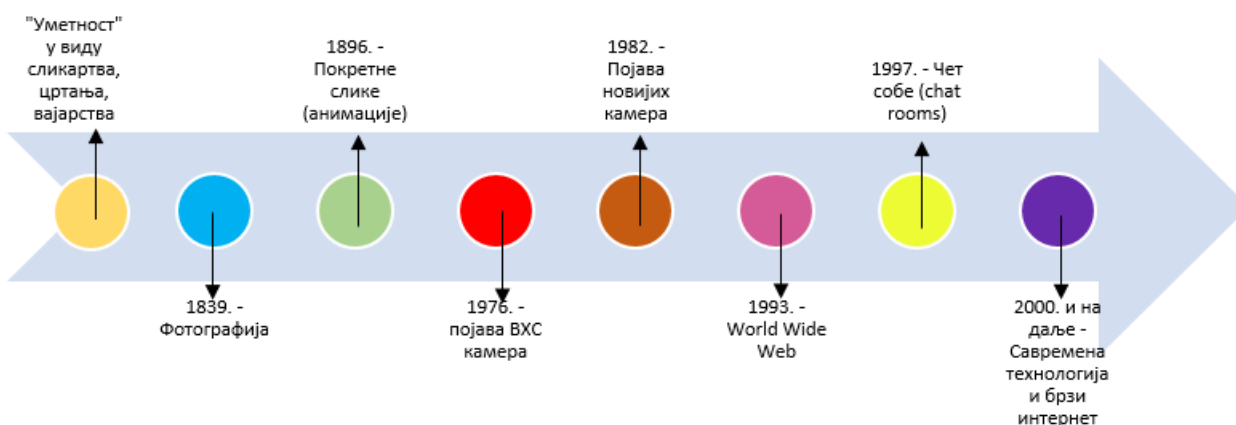
³⁴ Taxi Driver (1976), Alice’s Restaurant (1969), Pretty Baby (1978)

³⁵ Нешто више о овм случају можете прочитати на следећој интернет страници <https://www.blic.rs/vesti/hronika/devojicicu-osam-sati-zlostavljalje-vrsnjakinje/f4e08ge> – приступљено дана 04.02.2023.

³⁶ Нешто више о овоме можете прочитати на следећој интернет страници <https://www.021.rs/story/Novi-Sad/Hronika/274986/Osnovci-seksualno-zlostavljali-decaka-u-skoli-u-Backom-Jarku-sve-su-snimali.html> – приступљено дана 04.02.2023.

је фотографисање постало познато и заступљено, јављају се и први случајеви забележени фотоапаратима на којима је приказана сексуална експлоатација деце. Сваки наредни корак у развоју технологије претвара се у нови метод коришћења и стварања дечје порнографије. Тако имамо филмове који су створили могућност да се сагледа цео сексуални чин у коме учествују деца. Видеорекодери и камере за снимање значајно утичу на ширење тржиште ове појаве.³⁷ Људима је на тај начин омогућено да несметано и некажњавано изнајмљују видео снимке са сексуално експлицитним садржајем.³⁸

На временској линији испод можемо видети развитак технологије које смо поменули, а које су имале утицај на сексуалну експлоатацију деце.

3. Нови облици дечје порнографије

Са појавом интернета, интересовање за дечју порнографију се променило. Са потајне и често скупе куповине часописа и видео снимака прешло се на преузимање огромног броја фотографија без плаћања, у великом обиму и у приватности сопственог дома. Ово представља смањени ризик за појединца да набави материјал, омогућава повећање количине колекција и ствара сталну потражњу за новим материјалом.³⁹ Како лакшем приступу, тако је интернет допринео и новим облицима дечје порнографије. Поред дипфејк технологије коју смо споменули на почетку овог рада, постоји још пар нових облика дечије порнографије:

³⁷ М. Mattei Ferraro, Е. Casey – Investigating Child Exploitation and Pornography: the internet, the law and forensic science, 2005, р. 10

³⁸ Дечија порнографија се све чешће налазила на видео касетама и кружила светом у том облику.

³⁹ *Opet. Cit* - Taylor, Quayle – р.7

Лајв стрим (live stream) злостављање – кроз различите онлајн платформе и друштвене мреже, злостављачи могу преносити уживо сексуално злостављање деце. Ова врста дечје порнографије често се одвија у реалном времену и може бити тешко идентификована и сузбијена

Дигитална дистрибуција путем дарквеба – Дарквеб пружа анонимност и приватност онима који желе дистрибуирати дечју порнографију. Путем специјализованих платформи на дарквебу дечја порнографија се може дистрибуирати широм света без страха од идентификације или хапшења.

Секстинг – ова пракса укључује слање сексуално експлицитних порука, слика или видео записа путем мобилних телефона или друштвених мрежа. Деца и адолесценти често постају жртве секстинга када неовлашћено шаљу интимне садржаје, који затим могу бити злоупотребљени или дистрибуирани као дечја порнографија. Деца шаљући овакве фотографије најчешће нису свесна да су то материјали који се могу наћи свуда и које могу видети сви, а осим тога, ове фотографије могу послужити и као оруђе за уцењивање. Последице секстинга се, једном када фотографије изађу на видело, одражавају на читав будући живот жртве.⁴⁰

Виртуелна стварност или VR порнографија – Развој виртуелне стварности омогућава корисницима да потпуно уроне у дигиталне светове, укључујући и порнографске садржаје. Дечја порнографија може бити створена и дистрибуирана у облику VR садржаја, додатно отежавајући идентификацију и сузбијање.

4. Међународна регулатива

Поменули смо већ да је интернет глобална и може се рећи безгранична мрежа, и као таква појава не може се контролисати од стране једне државе па чак ни сарадњом више држава. Зато када је у питању неки проблем који је присутан на глобалном нивоу (случај дечје порнографије као облика компјутерског криминалитета) неопходно је да се у решавање истог укључе како државни органи, тако и приватни сектор али и наднационална тела светског или регионалног карактера попут Европске Уније, Савета Европе и тако даље.

⁴⁰ Л. Крон, Б. Кнежић – „Криминал и државна рекација: феноменологија, могућности, перспективе“ – Институт за криминолошка и соционошка истраживања, Београд, 2011, стр. 265.

4.1. Конвенција УН о правима детета

Конвенција Уједињених нација о правима детета обавезује стране уговорнице да штите децу од свих облика сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања. У те сврхе, стране уговорнице ће нарочито предузимати све одговарајуће националне, билатералне и мултилатералне мере за спречавање:

1. Навођења или присиљавања детета да учествује у незаконитим сексуалним активностима,
2. Експлоататорског коришћења деце у проституцији или другим незаконитим сексуалним радњама,
3. Експлоататорског коришћења деце у порнографским представама и часописима.⁴¹

4.2. Факултативни протокол уз конвенцију о правима детета и продаји деце, дечјој проституцији и дечјој порнографији

Факултативни протокол уз Конвенцију о правима детета о продаји деце, дечјој проституцији и дечјој порнографији⁴² у уводном делу спомиње интернет и друге технологије у развоју, скреће пажњу на потребу сарадње влада на међународном нивоу, као и интернет индустрије. Дечјом порнографијом, у смислу овог протокола, сматра се „било какво представљање било каквим средством неког детета укљученог у стварне или симулиране експлицитне сексуалне активности или било какав приказ тела неког детета који могу да изазову сексуално узбуђење“.⁴³ Истим документом се изричито предвиђа и обавеза сваке државе уговорнице да обезбеди кажњивост за следеће радње: „производњу, дистрибуцију, ширење, увоз, извоз, нуђење, продају или поседовање дечје порнографије“⁴⁴

⁴¹ Закон о ратификацији Конвенције Уједињених Нација о правима детета („Сл. Лист СФРЈ – Међународни уговори“, бр. 15/90 и „Сл. Лист СРЈ – Међународни уговори“, бр. 4/96 и 2/97) – члан 34.

⁴² Факултативни протокол уз Конвенцију о правима детета о продаји деце, дечјој проституцији и дечјој порнографији усвојен је 25. маја 2000. године и ступио је на снагу 18. јануара 2002. године. Република Србија је ратификовала овај Протокол

⁴³ Факултативни протокол о продаји деце, дечјој проституцији и дечјој порнографији, уз Конвенцију о правима детета – члан 2, (ц)

⁴⁴ *Ibid*, члан 3, став 1 (ц)

4.3. Конвенција Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања

Овом Конвенцијом дечја порнографија одређена је као сваки материјал који визуелно приказује дете које се стварно или симулирано експлицитно сексуално понаша или сваки приказ дететових полних органа за првенствено сексуалне сврхе.⁴⁵ Ова конвенција је први регионални споразум који је посебно посвећен заштити деце од сексуалног насиља и усвојена је у у Шпанији у граду Ланзароте⁴⁶ 2007. године, а ступила је на снагу 2010. године. Она тренутно садржи највише међународноправне стандарде за заштиту деце од сексуалног злостављања и искоришћавања.⁴⁷ И наша држава је потврдила ову Конвенцију. Сама суштина ове Конвенције јесте заштита деце. Фокус је на поштовању права деце, осигуравању њиховог благостања, реаговања на њихове ставове, потребе и забринутости, те на деловање у сваком тренутку у њиховом најбољем интересу. Ова Конвенција је први међународни правни инструмент који захтева криминализацију искоришћавања деце у сексуалне сврхе. С обзиром да је ова врста кривичног дела порасла нагло са развојем интернета, Конвенција служи као кључни алат који обавезује државе да заштите децу од овог облика сексуалног насиља и да процесуирају починитеље. Код ове Конвенције се сусрећемо са „4П приступом“⁴⁸ – превенција, заштита, кривично гоњење и промоција, кроз сарадње на националном и међународном нивоу. Конвенцијом се за државе уговорнице предвиђа обавеза санкционисања:

- Производње дечје порнографије
- Нуђења или стављања на располагање дечје порнографије
- Дистрибуције или преноса дечје порнографије
- Набављања дечје порнографије за себе или другу особу
- Поседовања дечје порнографије
- Свесно прибављање приступа, преко информационо-комуникационих технологија, дечјој порнографији⁴⁹

⁴⁵ Закон о потврдјивању Конвенције Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања („Сл. Гласник РС – Међународни уговори“ , бр.1/2010) – Конвенција Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања, члан 20, став 2 .

⁴⁶ Други назив за ову конвенцију је управо Ланзароте конвенција

⁴⁷ М. Писарић - „Правни оквири Европске уније у борби против дечије порнографије на интернету“, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 2012, стр. 476.

⁴⁸ Енгл. - Prevention, Protection, Prosecution and Promotion

⁴⁹ Теоријско стручни часопис Министарства унутрашњих послова Републике Србије „БЕЗБЕДНОСТ“ – Београд, 2012, стр. 175,176

4.4. Оквирна одлука о борби против сексуалног искоришћавања деце и дечје порнографије из 2004. године

Ова одлука је имала за циљ минимум приближавања законодавства држава чланица у погледу инкриминисања најозбиљнијих облика сексуалног злостављања и искоришћавања деце, посебно искоришћавањем информационих технологија, проширења надлежности држава чланица у вези са кривичним поступцима и обезбеђења минимума помоћи државама.⁵⁰ Одлуком се дечја порнографија дефинише као „порнографски материјал који визуелно приказује или представља: дете које је умешано или врши експлицитно сексуални чин, укључујући и ласцивно представљање гениталија или неког другог дела дечјег тела, или лице које заиста постоји, а представља се као дете умешано у чин описан у претходном ставу, или реалне слике непостојећег детета умешаног или које врши поменуто понашање.“⁵¹

4.5. Конвенција о сајбер криминалу

Конвенција о сајбер криминалу⁵² је први међународни документ у коме се експлицитно доводи у везу дечја порнографија и компјутерски систем. Конвенцијом је дефинисан појам дечје порнографије⁵³, прописана је обавеза криминализације одређених понашања⁵⁴, и њоме се предвиђа да ће свака држава предузети неопходне законодавне или друге мере како би обезбедила да се криминализује бављење сексуалним активностима са дететом које, сходно одговарајућим одредбама унутрашњег права, није навршило правни узраст у коме су сексуалне активности допуштене, као и ступање у сексуалне активности са дететом када је притом примењена принуда, сила или претња, злоупотребљен признати положај поверења, ауторитета или утицаја над дететом, или злоупотребљена посебно осетљива ситуација у којој се дете налази, његов рањиви положај, првенствено због менталног или физичког хендикепа или зависности.⁵⁵

⁵⁰ *Op. cit.* - М.Писарић, стр. 475

⁵¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32004F0068> – приступљено дана 06.02.2024. (Преузето из Мастер рада Милана Манчевића – тема Дечја порнографија као облик високотехнолошког криминалитета, 2016.)

⁵² Закон о потврђивању Конвенције о високотехнолошком криминалу (Convention on Cybercrime, 23. November 2001, Budapest) Скупштина Републике Србије усвојила је 18. марта 2009. године

⁵³ Конвенција о сајбер криминалу, Будимпешта, 2001, одељак 3, члан 9, став 2

⁵⁴ *Ibid.*, став 1

⁵⁵ *Op. cit.* - часопис „БЕЗБЕДНОСТ“ стр. 177

4.6. Дикретива о борби против сексуалне злоупотребе и искоришћавања деце и дечје порнографије

Године 2011. Европски парламент и Савет Европске Уније је усвојио Директиву о борби против сексуалне злоупотребе и искоришћавања деце и дечје порнографије. Циљ јесте да се створи правни оквир за заштиту деце од свих облика сексуалне злоупотребе и искоришћавања, те унапређење међународне сарадње, мера превенције и мера заштите деце жртава тих кривичних дела. У том погледу, Директива садржи минимум правила којих су државе дужне да се придржавају у прописивању кривичних дела и санкција у вези са сексуалном злоупотребом и искоришћавањем деце и дечјом порнографијом, а осим тога садржи и одредбе које су од значаја за спречавање ових појава као и заштиту жртава поменутих кривичних дела.⁵⁶ Појам дечје порнографије, Директивом је дефинисан као:

1. материјал који визуелно представља дете укључено у право или симуловано сексуално експлицитно понашање,
2. приказ полних органа детета који примарно служе у сексуалне сврхе,
3. материјал који визуелно осликава лице које изгледа као дете укључено у праве или симуловане сексуално експлицитно понашање или приказ полног органа лица које изгледа као дете, које примарно служи у сексуалне сврхе
4. реалистични приказ детета укљученог у сексуално експлицитно понашање или реалистични приказ полног органа детета која примарно служи у сексуалне сврхе“.⁵⁷

4.6.1. Превенција

1. Деца треба да буду свесна ризика од сексуалне експлоатације и сексуалног злостављања и треба их оснажити да се заштите.
2. Људи који раде у контакту са децом треба да буду проверени и обучени.
3. Програм интервенције или мера за сексуалне преступнике (било осуђене или потенцијалне) треба да се редовно прати.

⁵⁶ *Op. cit* - М.Писарић, стр. 479.

⁵⁷ 3 DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on combating the sexual abuse and sexual exploitation of children and child pornography, and replacing Council, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32011L0093> – приступљено дана 05.02.2024.

4.6.2. Заштита

1. Треба подстицати пријављивање сумњи у сексуалну експлоатацију или сексуално злостављање.
2. Потребно је успоставити телефонске и интернет линије за помоћ.
3. Треба успоставити програме за подршку жртвама и њиховим породицама.
4. Потребно је успоставити судске поступке прилагођене деци за заштиту сигурности, приватности, идентитета и имица жртве. Важно је да број интервјуа са децом жртвама треба да буде ограничен, интервју треба обавити на охрабрујућем месту, са стручњацима који су за то посебно обучени. Поред тога, јасно су и прецизно дефинисани појам дечје порнографије, кривична дела и санкције за наведена дела, као и специјалне мере и радње које државни органи могу предузети у борби против дечје порнографије.

4.6.3. Кривично гоњење

Морају се наћи пред судом сви они који су сексуално искористили и злоупотребили децу.⁵⁸ У Конвенцији се наводе следећа дела која морају бити инкриминисана у свим државама које су потписнице Конвенције:

1. Сексуално злостављање деце – односи се на сексуалне активности одрасле особе са дететом.
2. Дечја проституција – сексуална експлоатација проституцијом – то је било који облик сексуалне експлоатације деце при чему се дете регрутује, присиљава или наводи да учествује у проституцији у замену за новац или било који други облик надокнаде или користи.
3. Дечја порнографија – материјал за сексуалне злостављање деце – било који материјал који приказује дете у стварном или симулираном сексуално експлицитном понашању или било какав приказ полних органа детета у превасходно сексуалне сврхе.
4. Учешће детета у порнографским извођењима – експлоатација детета у сексуалним извођењима – ово кривично дело укључује чињеницу да се дете регрутује, присиљава или наговара да учествује у сексуалним извођењима или да се на било који начин профитира од учешћа детета у таквим извођењима.

⁵⁸ <https://dnevnikjuga.rs/lanzarote-konvencija-znacajan-korak-u-prevenciji-delikata-nad-decom/> – приступљено дана 05.02.2023.

5. Злоупотреба деце – чињеница да је дете које није достигло полну зрелост присуствовало било каквој сексуалној активности.
6. Тражење деце за сексуалне сврхе – кривично дело познато и као „grooming“⁵⁹ односи се на намерно дело одрасле особе која предлаже да се сретне са дететом које није достигло полну зрелост у сврху сексуалног злостављања или искоришћавања.

4.6.4. Промоција националне и међународне сарадње

1. На националном нивоу, Конвенција наглашава важност усвајања и имплементације државних интегрисаних политика које су ефикасне, координисане и свеобухватне.
2. На међународном нивоу, сарадња помаже државама да идентификују и анализирају проблеме, пронађу и примењују заједничка решења, размењују податке и стручност, да се боре против некажњивости и побољшају мере превенције и заштите.⁶⁰

5. Законодавство у земљама бивше Југославије

5.1. Република Словенија

У Републици Словенији, кривично дело дечје порнографије је регулисано Кривичним закоником Републике Словеније. Овај законик дефинише шта се сматра дечјом порнографијом, као и одговорност за производњу, дистрибуцију, поседовање и промоцију таквог материјала. Кривични законик Републике Словеније (Казенски законик) садржи поглавље које се тиче кривичних дела против сексуалне недодирљивости. Кривично дело приказивање, производња, поседовање и преношење порнографског материјала кажњиво је новчаном казном или казном затвора. „ Ко прода, изложи или јавно изложи или на други начин учини доступним лицу млађем од петнаест година документа, слике, аудивовизуелне или друге предмете порнографског садржаја, или му покаже порнографски или други сексуални чин, казниће се новчаном казном или казном затвора до две године.⁶¹ Ко силом, претњом, обманом, злоупотребом овлашћења,

⁵⁹ Енгл. „grooming“

⁶⁰ <https://rm.coe.int/prems-102619-ser-2576-protection-children-a5/168098bd17> – приступљено дана 05.02.2023.

⁶¹ Казенски законик републике Словеније (Урадни лист РС, ШТ. 95/2004 –уредно пречишћено беседило 55/08 – К31) – члан 187, став 1

врбовањем, убеђивањем или искоришћавањем подстакне малолетно лице да производи слике, аудиовизуелне или друге предмете порнографског или другог сексуалног садржаја, да учествује у порнографском или другом сексуалном чину или ко таквом чину свесно присуствује, казниће се казном затвора од шест месеци до осам година.⁶² На исти начин као у претходном ставу, ако се ради о материјалу који укључује малолетне особе или њихове реалистичне слике, или поседује такав материјал, има приступ таквом материјалу путем информационах или комуникационих технологија или открије идентитет малолетника у таквом материјалу биће кажњен.⁶³ Ако је дело из става 2 или 3 овог члана, учињено од стране криминалне организације, учинилац ће се казнити казном затвора од једне до осам година.⁶⁴

5.2. Република Хрватска

Казнени закон Републике Хрватске у глави седамнаест⁶⁵ чланом 158. прописује казну затвора од 3 до 12 година за онога ко изврши полни однос или с њим изједначену полну радњу са дететом млађим од 15 година, или га наведе да изврши полни однос или с њим изједначену полну радњу са трећом особом или да над самим собом изврши полну радњу.

Седамнаеста глава Казненог закона Републике Хрватске говори о кривичним делима полног злостављања и искоришћавања детета. У овом одељку постоји пар чланова који се односе на регулисање проблема дечје порнографије као облика високотехнолошког криминалитета. Први јесте члан 163. који мало детаљније описује искоришћавање деце за порнографију. Он каже да ко намамљује, врбује или подстиче дете на пружање сексуалних услуга или организује или омогући пружање сексуалних услуга са дететом, а знао је или је требало да зна да се ради о детету казниће се казном затвора од једне до десет година.⁶⁶ Казном из става 1 овог члана казниће се ко неовлашћено снима, производи, нуди, чини доступним, дистрибуира, шири, увози, извози, прибавља за себе или другога, продаје, даје, приказује или поседује дечју

⁶² *Ibid.*, став 2

⁶³ *Ibid.*, став 3

⁶⁴ *Ibid.*, став 4

⁶⁵ Глава 17 – казнена дјела сполног злостављања и искориштавања дјетета (кривична дела сексуалног злостављања и искоришћавања детета)

⁶⁶ Казнени Закон Републике Хрватске (прочишћени текст закона, НН 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23) – члан 163, став 1

порнографију или јој свесно приступа путем информационо комуникацијских технологија.⁶⁷

Ко дете силом или претњом, обманом, преваром, злоупотребом власти или тешког положаја или односа зависности, присили или наведе на снимање дечје порнографије, казниће се казном затвора од три до дванаест година.⁶⁸

Посебне направе, средства, рачунарски програми или подаци намењени, прилагођени или употребљени за извршење или олакшавање извршења кривичног дела из става 1, 2 и 3 овог члана, ће се одузети, а порнографски материјал који је настао почињењем кривичног дела из став 1,2,3 овог члана ће се уништити.⁶⁹ У склопу овог закона постоје још два члана која се односе на дечју порнографију:

- Искоришћавање деце за порнографске представе⁷⁰
- Упознавање деце са порнографијом⁷¹

Ко дете намамљује, врбује или подстиче на учествовање у порнографским представама, казниће се казном затвора од једне до десет година.⁷² У ставу 2. овог члана наглашено је да ће се казном затвора од једне до дванаест година казнити лице које зарађује од порнографских представа у којима учествује дете или на други начин искоришћава дете за порнографске представе.

5.3. Република Северна Македонија

Кривични законик Републике Северне Македоније такође кроз пар чланова санкционише кривично дело дечје порнографије. За почетак имамо кривично дело „показивање порнографског материјала малолетнику“ – „ Ко прода малолетном лицу које није навршило четрнаест година живота, приказом или јавним излагањем на други начин учини му доступним слике, аудиовизуелно и друге предмете са порнографским

⁶⁷ *Ibid.*, став 2

⁶⁸ *Ibid.*, став 3

⁶⁹ *Ibid.*, став 4

⁷⁰ Порнографска представа је приказивање уживо или путем комуникационих средстава правог детета или реално приказаног непостојећег детета или особе која изгледа као дете у правом или симулираном сексуално експлицитном понашању или полних органа правог детета, реално приказаног непостојећег детета или особе која изгледа као дете у сексуалне сврхе – члан 164, став 6, Казнени Закон Републике Хрватске (прочишћени текст закона, НН 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23)

⁷¹ Порнографијом се у смислу овог члана сматра материјал који визуелно или на други начин приказује особу у правом или симулираном сексуално експлицитном понашању или који приказује полне органе људи у сексуалне сврхе. Материјали који имају уметнички, медицински или научни значај не сматрају се порнографијом у смислу овог члана - члан 165, став 3, Казнени Закон Републике Хрватске (прочишћени текст закона, НН 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23)

⁷² *Op. cit.* Казнени Закон Републике Хрватске - члан 165, став 1

садржајем или му покаже порнографску представу, као и онога ко у њему учествује биће кажњен казном затвора од шест месеци до три године. Ако је дело учињено путем јавног информисања, учинилац ће се казнити затвором од три до пет година. Истом овом казном казниће се и лице које злоставља малолетно лице особа за прављење аудио-визуелних слика или других ставри са порнографским садржајем или материјал за порнографску представу. Ко приморава малолетника на израду и снимање слике или других предмета са или о порнографском садржају, казниће се затвором од најмање осам година.⁷³ Члан 193а дефинише кривично дело производња и дистрибуција дечје порнографије – „Онај ко произведе дечју порнографију за своје потребе, дистрибуира или преноси или нуди или на други начин то чини доступно казниће се казном затвора од најмање пет година. Ко прибавља дечју порнографију за себе или за другог или поседује дечју порнографију, казниће се казном затвора од пет до осам година. Ако је кривично дело из става 1 и 2 овог члана извршено путем компјутерског система или другог средства масовне комуникације, учинилац ће се казнити затвором од најмање осам година. Ако дело из овог члана учини правно лице казниће се новчаном казном.⁷⁴

5.4. Република Босна и Херцеговина

Како је Босна и Херцеговина подељена на неколико кантона тако постоји и више различитих Кривичних закона, а наставку ћемо видети како сваки од њих санкционише кривично дело дечја порнографија.

- Кривични закон Федерације Босне и Херцеговине – Глава седамнаеста, која се односи на кривична дела против слободе и права човека и грађанина, чланом 189. прописује следеће: „Ко фотографски, филмски или на други начин сними другу особу без њеног пристанка у њеним просторијама или ко такав снимак директно пренесе трећем лицу или ко му такав снимак покаже или му на који други начин омогући да се с њим директно упозна, казниће се новчаном казном или казном затвора до три године“⁷⁵. Став 3 овог члана се односи на децу и малолетнике као жртве и њиме је прописано следеће: „ко дете или малолетника сними ради израде фотографија, аудиовизуелног материјала или других предмета порнографског садржаја, или поседује или увози или продаје или шири или приказује такав

⁷³ Кривичен законик - Кривичниот законик („Службен весник на Република Македонија“ број 37/96) - (неофицијален пречистен текст), члан 193, став 1,2 3 и 4

⁷⁴ *Ibid.*, члан 193а, став 1,2,3 и 4.

⁷⁵ Кривични закон Федерације Босне и Херцеговине („Сл. Новине ФБиХ“, бр. 36/2003, 21/2004 – испр., 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016, 75/2017 и 31/2023) - члан 188, став 1

материјал, казниће се казном затвора од једне до пет година.⁷⁶ Предмети који су били намењени или употребљавани за извршење кривичног дела из става 1 и 3 овог члана одузеће се, а предмети који су настали извршењем овог кривичног дела из става 1 и 3 одузеће се и уништити.⁷⁷

- Кривични закон Брчко дистрикта Босне и Херцеговине – С обзиром да не постоји члан који прецизно дефинише дечју порнографију, члан 186., став 1, 3 и 4,⁷⁸ Кривичног закона Брчко дистрикта Босне и Херцеговине бисмо могли повезати са овим кривичним делом, као што је то случај и ко Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине који смо поменули малочас.
- Кривични закон Републике Српске – Код Кривичног закона Републике српске, детаљније је описано кривично дело дечје порнографије у односу на претходна два поменута закона. Наиме ради се о неколико чланова којима је прописано кривично дело искоришћавање деце за порнографију, искоришћавање деце за порнографске представе, упознавање деце са порнографијом и искоришћавање компјутерске мреже или комуникације или другим техничким средствима за извршење кривичног дела сексуалног злостављања или искоришћавања детета. „Ко наводи дете на учествовање у снимању дечје порнографије или ко организује или омогући снимање дечје порнографије, казниће се казном затвора од шест месеци до пет година. Ко неовлашћено сними, произведе, нуди, чини доступним, дистрибуира, шири, увози, извози, прибавља за себе или за другога, продаје, даје, приказује или поседује дечју порнографију или јој свесно приступа путем рачунарске мреже, казниће се казном затвора од једне до осам година.. Ко употребом силе, претње, обмане, преваре, злоупотребом положаја или тешких прилика детета или односа зависности, присили или наведе дете на снимање дечје порнографије, казниће се казном затвора од две до десет година.“⁷⁹ „Ко наводи дете на учествовање у порнографским представама ,казниће се казном затвора од шест месеци до пет година. Ко употребом силе, претње обмане, преваре, злоупотребом положаја или тешких прилика детета или односа зависности, присили или наведе дете да учествује у порнографској представи, казниће се казном затвора од две до десет година. Казном затвора из става 1. овог члана, казниће се ко гледа

⁷⁶ *Ibid.*, став 3

⁷⁷ *Ibid.*, став 4

⁷⁸ Видети члан 186., став 1, 3 и 4, Кривичног закона Брчко дистрикта Босне и Херцеговине („Сл. Гласник Брчко дистрикта БиХ“, бр.19/2020 – пречишћен текст и 3/2024

⁷⁹ Кривични законик Републике Српске („Сл. Гласник РС“, бр. 64/2017, 104/2018 – одлука УС, 15/2021, 89/2021, 73/2023 и „Сл. Гласник БиХ“, бр. 9/2024 – одлука УС БиХ) члан 175., став 1,2,3.

порнографску представу уживо или путем комуникационих средстава ако је знао или је требало и могао да зна да у њој учествује дете.⁸⁰ „Ко детету млађем од петнаест година прода, поклони, прикаже или јавним излагањем, посредством компјутерске мреже или дургих видова комуникације или на други начин учини доступним списе, слике, аудио-визуелни материјал или друге предмете порнографске садржине или му прикаже порнографску преставу, казниће се казном затвора од шест месеци до три године.⁸¹

5.5. Црна Гора

За разлику од Републике Србије, Кривични Законик Републике Црне Горе прописује нешто строжије казне када је реч о дечјој порнографији. Наиме члан 211. Кривичног закона Републике Црне горе каже следеће: „ко детету прода, поклони, прикаже или јавним излагањем, посредством информационо-комуникационих технологија или на други начин учини доступним слике, текстове, аудиовизуелне или друге предмете порнографске садржине или му прикаже порнографску представу, казниће се затвором од шест месеци до пет година.⁸² Ко наводи или искористи дете за производњу слика, аудиовизуелних или других предмета порнографске садржине (дечја порнографија) или за порнографску представу, казниће се затвором од једне до осам година.⁸³ У Републици Србији су ова кривична дела блаже кажњива.“⁸⁴

6. Домаћа регулатива

Будући да је наша земља потписала и ратификовала велики број конвенција, њихова имплементација у правни систем Републике Србије подразумевала је да се изврше и одређене измене и допуне Кривичног законика и то како у погледу увођења нових кривичних дела, тако и у погледу измена инкриминација постојећих кривичних дела. Измене које су извршене јесу законски опис кривичног дела: приказивање порнографског материјала и искоришћавање деце за порнографију (члан 185 КЗ), и

⁸⁰ *Ibid.*, члан 176, став 1,2,3.

⁸¹ *Ibid.*, члан 177, став 1.

⁸² Кривични законик Црне Горе („Сл. Лист РЦГ), бр. 70/2003, 13/2004 – испр. И 47/2006 и „Сл. Лист ЦГ“, бр. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 32/2011, 64/2011 – др. Закон, 40/2013, 56/2013 – испр., 14/2015, 42/2015, 58/2015 – др. Закон, 44/2017, 49/2018 и 3/2020) – члан 211, став 1

⁸³ *Ibid.*, став 2

⁸⁴ За кривично дело из става један, КЗРС прописује новчану казну или казну затвора до шест месеци. За кривично дело из става два, КЗРС прописује казну затвора од шест месеци до пет година.

уведена су два кривична дела: навођење малолетног лица на присуствовање полним радњама (члан 158а КЗ) и искоришћавање рачунарске мреже или комуникације другим техничким средствима за извршење кривичних дела против полне слободе према малолетном лицу (члан 185б КЗ). “Ко малолетнику прода, прикаже или јавним излагањем или на други начин учини доступним текстове, слике, аудио-визуелне или друге предмете порнографске садржине или му прикаже порнографску представу, казниће се новчаном казном или казном затвора до шест месеци.”⁸⁵ “Ко искористи малолетника за производњу слика, аудио-визуелних или других предмета порнографске садржине или за порнографску представу, казниће се затвором од шест месеци до пет година.”⁸⁶ Суштина порнографије садржана је у испољавању два основна аспекта: објективан и субјективан аспект.⁸⁷ Објективан аспект се своди на конкретан садржај који је потенцијално порнографског карактера, односно могао би се сматрати порнографским, попут фотографија, видео снимака, филма и тако даље, а којима се експлицитно приказују сексуални однос или полни органи. Овај аспект се односи на сексуалне, то јест полне органе или конкретне сексуалне радње, чинове, а пре свега обљубу или са њом изједначени чин, попут сцена оралног или аналног сексуалног односа, који се експлицитно приказују, што значи јасно уочавају на таквом материјалу, што је посебно уочљиво ако су баш они у „фокусу“ конкретног материјала. Други аспект је субјективан и тиче се прављења таквог садржаја или материјала који би објективно могао имати садржај идентичан порнографском. Такав циљ је искључиво побуђивање или стимулисање сексуалног нагона и задовољење сексуалне знатижеље на један изразито симплификован начин, што значи да у такав циљ не спадају циљеви који су уметничке, научне или едукативне природе. Ако је дело из става 1 и 2 извршено према детету, учинилац ће се казнити за дело из става 1 затвором од шест месеци до три године, а за дело из става 2 затвором од једне до осам година.⁸⁸ Ко прибавља за себе или другог, поседује, продаје, приказује, јавно излаже или електронски или на други начин чини доступним слике, аудио-визуелне или друге предмете порнографске садржине настале искоришћавањем малолетног лица, казниће се затвором од три месеца до три године.”⁸⁹ Ставом 6, члана 185 дефинисано је шта се сматра предметима порнографске садржине

⁸⁵ *Op. cit.*- КЗ РС – члан 185, став 1

⁸⁶ *Ibid*, став 2

⁸⁷ Проф. др М. Шкулић – научни рад, тема „Кривичноправна реакција на дечју порнографију/порнографију малолетних лица – пласирану/насталу злоупотребом рачунарске мреже/комуникације другим техничким средствима“, 2022, стр. 11

⁸⁸ *Ibid*, став 3

⁸⁹ *Ibid*, став 4

насталим искоришћавањем малолетног лица. То је сваки материјал који визулено приказује малолетно лице које се бави стварним или симулираним сексуално експлицитним понашањем, као и свако приказивање полних органа детета у сексуалне сврхе.⁹⁰ Поменули смо да су уведена још два нова кривична дела прописана члановима 185а и 185б Кривичног законика Републике Србије. Члан 185а прописује кривично дело навођење детета на присуствовање полним радњама, које је кажњиво казном затвора од једне до осам година, односно казном затвора од две до десет година. Основни разлог прописивања ове инкриминације јесте ратификација Конвенције Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања, као и њена имплементација у домаћи кривичноправни оквир, првенствено због наглашене потребе да се предузму све неопходне мере да би се инкриминисале радње намерног навођења детета да буде сведок сексуалног злостављања или других сексуалних активности, уколико се само дете не приморава да у њима учествује.⁹¹ Радњу извршења основног облика овог кривичног дела чини навођење детета да присуствује и посматра извршење кривичног дела силовања или вршења обљубе и са њом изједначеног чина или друге полне радње која се не врши над пасивним субјектом овог кривичног дела.⁹² Дакле ради се о ситуацији у којој је дете посматрач полних радњи, а у ту позицију је дошло „захваљујући“ учиниоцу који га је на то навео. Навођење детета на присуствовање полним радњама подразумева наговарање, убеђивање или наређивање детету да буде посматрач. Тежи облик овог кривичног дела прописан је у ставу 2 члана 185а Кривичног законика Републике Србије, и подразумева употребу силе или претње. Поменули смо и кривично дело инкриминисано чланом 185б, а то је искоришћавање рачунарске мреже или комуникације другим техничким средствима за извршење кривичних дела против полне слободе према малолетном лицу. Реч је о још једном кривичном делу, чији повод за увођење представља Конвенција Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања.⁹³ За ово кривично дело прописана је казна затвора од шест месеци до пет година и новчана казна, а ако је дело извршено према детету, прописана је казна затвора од једне до осам година.

Такође, чланом 25. Закона о изменама и допунама Кривичног законика, поред осталих измењени су и допуњени појмови: рачунарски податак и рачунарска мрежа (члан

⁹⁰ *Ibid*, став 6

⁹¹ Проф. др Д. Благић. Прф. Др З. Грујић – „Кривичноправна заштита пшолног интегритета деце“, Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, 2023, стр. 95, 96

⁹² *Ibid*

⁹³ *Ibid*, стр. 98

112, став 17-18 КЗ) и уведени нови појмови: рачунар у рачунарски систем (члан 112, став 33-34 КЗ).⁹⁴ Србија је ратификовала Конвенцију о правима детета 1990. године и тим потезом прихватила све обавезе предвиђене овим документом. Република Србија има и сопствени Закон о заштити података о личности који је у складу са GDPR⁹⁵ – он има за циљ да заштити приватност података, свих нас па и деце, на интернету. Иако није чланица Уније, Република Србија се обавезала Споразумом о стабилизацији и придруживању да ће ускладити национално законодавство у области заштите података са правним тековинама Европске уније.⁹⁶ Важну улогу има и Породични закон који садржи поглавља посвећена правима детета.

Ту је и Закон о посебним мерама за спречавање вршења кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима (Службени гласник РС, бр. 32, 8. април 2013.). Овај закон је познат под називом „Маријин закон“⁹⁷. Он се примењује на учиниоце који су према малолетним лицима извршили следећа кривична дела:

1. Силовање (члан 178, став 3 и 4 КЗ)
2. Обљуба над немоћним лицем (члан 179. став 2 и 3 КЗ)
3. Обљуба са дететом (члан 180. КЗ)
4. Обљуба злоупотребом положаја (члан 182. КЗ)
5. Недозвољене полне радне (члан 182. КЗ)
6. Подвођење и омогућавање вршења полног односа (члан 183. КЗ)
7. Посредовање у вршењу проституције (члан 184. КЗ)
8. Приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију (члан 185. КЗ)
9. Навођење малолетног лица на присуствовање полним радњама (члан 185а КЗ)
10. Искоришћавање рачунарске мреже или комуникације другим техничким средствима за извршење кривичних дела против полне слободе према малолетном лицу (члан 185б КЗ)⁹⁸

⁹⁴ *Op. cit.* - часопис „БЕЗБЕДНОСТ“, стр. 179

⁹⁵ General Data Protection Regulation или Општа уредба о заштити података је уредба Европске уније о заштити података за све грађане Европске уније и Европског економског простора.

⁹⁶ <https://www.wtsserbia.com/blog/gdpr-srbija/> - приступљено 05.02.2024.

⁹⁷ Закон је добио име по Марији Јовановић, осмогодишњој девојчици из Старих Лединаца крај Новог Сада, која је 26. јуна 2010. године убијена од стране починиоца који је пре тога био осуђен за сексуалне деликте према деци и малолетницима. Нацрт закона предложио је отац девојчице, Слободан Јовановић.

⁹⁸ Закон о посебним мерама за спречавање вршења кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима, члан 3

6.1. Надлежни орган за борбу против дечје порнографије у Републици Србији

6.1.1. Посебно тужилаштво за високотехнолошки криминал

У складу са Законом о организацији и надлежности државних органа за борбу против високотехнолошког криминала⁹⁹, за поступање у предметима кривичних дела дечје порнографије надлежно је Више јавно тужилаштво у Београду за читаву територију Републике Србије. Више јавно тужилаштво у Београду располаже посебним одељењем за борбу против високотехнолошког криминала. Другачије се назива Посебно тужилаштво за високотехнолошки криминал. Ово одељење је надлежно и за кривична дела дечје порнографије извршена уз помоћ рачунарских технологија. Радом овог органа руководи Посебни тужилац за високотехнолошки криминал.¹⁰⁰ Он се поставља на четири године и може бити поново постављен. Поред руководиоца анагажована су још два заменика Вишег јавног тужиоца специјализована за ову област као и два тужилачка саветника уз пратеће административно особље. Посебни тужилац има права и дужности као јавни тужилац. Ако дође до сазнања да се у једном кривичном предмету ради о случајевима високотехнолошког криминалитета, посебни јавни тужилац се у писменој форми обраћа Врховном јавном тужиоцу, захтевајући од њега да му повери или пренесе надлежност.¹⁰¹ Месна надлежност Посебног тужилаштва простира се на целој територији Републике Србије, док је стварна надлежност такође специфична и одређена само за кривична дела високотехнолошког криминалитета¹⁰², где између осталог спадају и кривична дела дечје порнографије извршена уз помоћ рачунарских технологија. Према информација, од оснивања почетком 2006. године и закључно са 1. октобром 2011. године, Посебно тужилаштво за високотехнолошки криминал је поступало или поступа у преко 1700 предмета у оквиру своје надлежности.¹⁰³ До данас је тај број доста порастао.

⁹⁹ „Службени гласник РС“, бр. 61/2005, 104/2009, 10/2023 и 10/2023 – др. закон

¹⁰⁰ *Ibid*, члан 5

¹⁰¹ *Ibid*, члан 6

¹⁰² С. Мијалковић, Национална безбедност, Београд, 2015, Криминалистичко-полицијска академија, стр. 297 (Преузето из Мастер рада Милана Манчевића – тема Дечја порнографија као облик високотехнолошког криминалитета, 2016)

¹⁰³ <https://www.beograd.vtk.jt.rs/> - приступљено 06.02.2024.

Члан 185. КЗ „Дечја порнографија“	Број предмета	Број лица	Истраге	Оптужни акти	Пресуде
2010	14	14	13	12	10
2011	40	40	40	40	35
2012	18	21	20	20	14
2013	16	16	9	5	4
2014	7	7	7		
УКУПНО	95	98	89	77	63

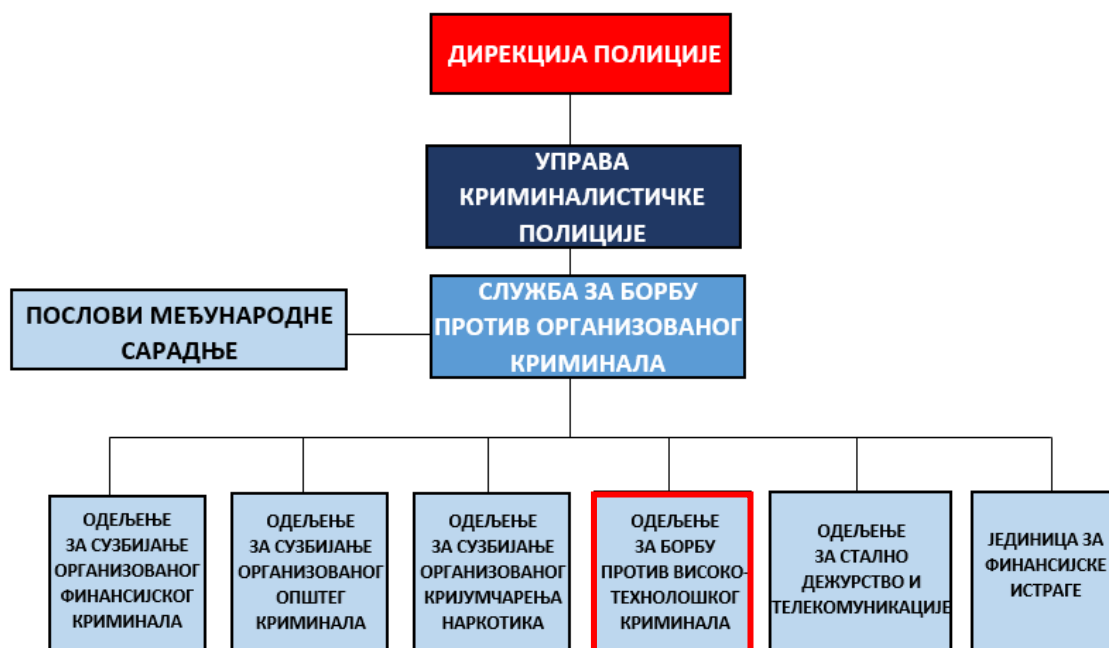
Резултати и статистички показатељи посебног тужилаштва за високотехнолошки криминал Републике Србије – период од 2006. године до 14. марта 2014. године

6.1.2. Одељење за борбу против високотехнолошког криминала МУП-а РС

Одељење за борбу против високотехнолошког криминала једно је од одељења која чине службу за борбу против организованог криминала (СБПОК) је једина специјализована јединица Министарства унутрашњих послова задужена за кривична дела високотехнолошког криминала. Ово одељење поступа по захтевима надлежног Посебног одељења за борбу против високохтенолошког криминала Вишег јавног тужилаштва у Београду које руководи предистражним поступком у овим предметима. Најчешће процесуирано дело из ове области је „Приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију“ (члан 185. КЗ РС).¹⁰⁵ У свим другим случајевима, за откривање кривичних дела против полне слободе или других дела са елементима сексуалног насиља извршених на штету малолетног лица, поступају организационе јединице МУП-а, надлежног тужилаштва и суда на основу општих принципа Законика о кривичног поступку и Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица.

¹⁰⁴ Б.Стаменковић, Доц. Др А. Балота, В. Павличић, Б.Пауновић, Ј. Бацковић – „Високотехнолошки криминал – практични водич кроз савремено кривично право и примјере из праксе“, Подгорица, март 2014, стр. 65

¹⁰⁵ Одговор МУП-а (одељење за борбу против високотехнолошког криминала) из 2017. године на упитник „Ланзароте комитет“ <https://rm.coe.int/serbia-appendix-lanzarote-2nd-monitoring-round/168076f47e> - приступљено дана 14.02.2024.

Шема организације Службе за борбу против организованог криминала

Служба за борбу против организованог криминала, посебна организациона јединица Министарства унутрашњих послова, забележила је пораст броја кривичних пријава за кривично дело које се односи на „Прибављање, поседовање, продају, приказивање и излагање предмета порнографске садржине“ (чл. 185, став 4, Кривичног законика Републике Србије).¹⁰⁶ У периоду од 2019. до 2022. године, број пријава за ово кривично дело је порастао са 14 на 52.

Кривична дела Дечје порнографије (по члану)	По ставу	Број кривичних пријава (СБПОК)			
		2019.	2020.	2021.	2022.
Члан 185	Став I	9	8	54	14
	Став II	3	3	11	4
	Став III	12	7	3	3
	Став IV	14	21	43	52
Члан 185а	Став I	1	1	3	1
	Став II	/	/	/	/
Члан 185б	Став I	1	4	36	4

Оригинални извор: Служба за борбу против организованог криминала - СБПОК

¹⁰⁶ <https://cybercrime.rs/2023/08/31/decja-pornografija-u-srbiji/> – приступљено дана 14.02.2023.

Према евиденцији СПБОК-а, што се види из приложене табеле, примећује се посебан пораст броја кривичних пријава за кривично дело које се односи на продају, приказивање, јавно излагање слика и других предмета порнографске садржине (члан 185, став 1 Кривичног законика Републике Србије). Издваја се 2021. година са највећим бројем пријава за овај став – 54 пријава.

Одељењу за борбу против високотехнолошког криминала омогућен је директан онлајн приступ базама података лица која на територији Републике Србије врше постављање и преузимање садржаја са интернета насталих искоришћавањем малолетних лица у порнографске сврхе и то:

- Базе података ICAC COPS¹⁰⁷ (оперативна група за криминал против деце на интернету основана од стране Министарства правде САД)
- Базе података CPS¹⁰⁸ (веб базирани интерфејс за идентификовање и спасавање деце – основано од стране Националне агенције за криминал Уједињеног Краљевства)¹⁰⁹

Ово одељење у сарадњи са Посебним тужилаштвом у Београду, од 2010. године спроводи сталну оперативну акцију сузбијања искоришћавања малолетних лица у порнографске сврхе путем интернета, под називом „АРМАГЕДОН“¹¹⁰. До 2017. године је поднето чак 180 кривичних пријава.

Америчка служба FBI (Federal Biro of investigation), на основу података о мрежи интернет педофила у САД коју је открило Одељење за борбу против високотехнолошког криминала Министарства унутрашњих послова Републике Србије, поднело је кривичну пријаву против свештеника – педофила из америчке државе Њу Џерси. Правосудни органи САД су прихватили оперативни полицијски материјал о мрежи педофила коју је доставио МУП РС и у фебруару 2009. године започео сопствену истрагу, која је довела до хапшења осумњиченог. Откривено је да је ово лице своје активности обављало у

¹⁰⁷ Internet Crimes Against Children / child online protective services

¹⁰⁸ Children Protection System

¹⁰⁹ *Op. cit.*- <https://rm.coe.int/serbia-appendix-lanzarote-2nd-monitoring-round/168076f47e> - приступљено дана 14.02.2024.

¹¹⁰ Последње хапшење у овој акцији било је 27.12.2024. Том приликом је ухапшено 8 особа, због сумње да су искоришћавале малолетнике за порнографију. Хапшења су се одиграла у Нишу, Новом Саду, Зрењанину, Смедереву и Шапцу. Сва лица се терете за кривична дела приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала, искоришћавање малолетника за порнографију, као и дела против полне слободе према малолетницима и полно узнемиравање. Осумњичени се терете и да су са лажних налога на друштвеним мрежама комуницирали са малолетницима, слали им фотографије и снимке порнографског садржаја и прибављали садржаје настале експлоатацијом малолетника. Још детаљније о овој акцији можете прочитати на следећем сајту <https://www.juznevesti.com/Hronika/U-akciji-Armagedon-zbog-decije-pornografije-uhapsena-i-dvojica-Aleksincana.sr.html> – приступљено дана 14.02.2023.

оквиру неколико педофилских група, као и да је имало регистровано неколико лажних налога електронске поште и налога у такозваним чет собама, да се на интернету лажно представљало као тринаестогодишња девојчица или као женска особа и мајка од двадесетпет година. Приликом претреса његове куће, пронађен је педофилски материјал на чије је постојање указивао МУП РС, као и други докази.¹¹¹ Поред наведеног случаја, полицијски службеници Одељења за борбу против високотехнолошког криминала Службе за борбу против организованог криминала су остварили и сарадњу са другим полицијским службама широм свера преко Интерпола, са којима се активно размењују оперативни подаци о интернет сајтовима и сервисима на интернету преко којих се објављује, размењује или продаје забрањени материјал.

7. Деца – жртве

Објављивање слика деце на интернету, нарочито када је реч о нагим фотографијама (нпр. слике детета на плажи и слично) представља поступак којим несвесно отварамо врата педофилима. Врло је важно да на друштвеним мрежама треба приступати с једнаком опрезношћу са којом се приступа у „реалном“ свету. Цитираћу заменика начелника Одељења за високотехнолошки криминал МУП-а Србије, Драгана Јовановића – „Све оно што је иначе незамисливо, ми радимо на интернету. Да ли је замисливо да скинете властито дете голо на сред Трга републике и да га шетате? Није. А када то урадите на плажи и окачите слику или снимак на Фејсбук, мислите да је то у реду.¹¹² Милиони људи могу да преузму ту слику, ако вам је профил отворен, а људи врло често не знају да заштите своје профиле. Управо ту настаје проблем! „¹¹³ За Блиц говорио је и Игор Јурић, оснивач фондације „Тијана Јурић“, који је у свом излагању скренуо пажњу на проблем који постављање фотографија деце креира. „Ако посетите неке од педофилских сајтова, видећете безброј фотографија деце из Србије. Врло често са именом и одакле је (податке оставили родитељи на мрежама). Стављајући слике наге

¹¹¹ Др В. Урошевић, Мр С. Уљанов, Р. Вуковић – „Полиција и високотехнолошки криминал: примери из праксе и проблеми у раду МУП-а Републике Србије“ - Министарство унутрашњих послова Републике Србије, стр. 12

¹¹² Забележен је случај Крагујевчанке којој је непознати човек слао узнемиравајуће поруке на Фејсбук тражећи да му пошаље слике њене голе бебе. Жена није имала тог човека као пријатеља на овој друштвеној мрежи. Једном је објавила фотографију са мора где њена беба носи пелене, али очигледно да је то било сасвим довољно предатору да крене са узнемиравањем. Остатак текста и фотографије порука можете видети на линку - <https://www.blic.rs/vesti/drustvo/roditelji-oprez-dovoljno-je-da-jednom-objavite-sliku-vaseg-golisavog-deteta-i-da-tako/2xmbqgw> – приступљено дана 10.02.2023.

¹¹³ Изјава Драгана Јовановића, заменика начелника Одељења за високотехнолошки криминал МУП-а Србије, за Блиц новине - <https://www.blic.rs/vesti/drustvo/bezbroj-fotografija-dece-iz-srbije-na-pedofilskim-sajtovima-roditelji-jednim/pv2nk08> – приступљено дана 10.02.2023.

деце, осим што их доводите у опасност, знајте да неко тргује истим тим фотографијама и самозадовољава се испред њих“.¹¹⁴

Између августа 1999. године и фебруара 2000. године, на Универзитету Њу Хемпшир, спроведено је истраживање где је испитано 1501 младих, узраста од 10 до 17 година који редовно користе интернет. Истраживања су показала следеће:

- Сваки пети је примио неки облик сексуалне понуде путем интернета
- Један од тридесет и три је примио агресивну сексуалну поруку или покушај наговарања (захтев за сусрет, разговор телефоном...)
- Сваки четврти је био изложен нежељеним фотографијама голотиње или сексуалне активности
- Девојчице су биле на мети предатора два пута више од дечака
- 77% циљаних младих је било старије од 14 година. Иако је 22% циљаних младих било узраста од 10 до 13 година, ова група је подједнако била узнемирена као и старија деца.
- Нешто више од две трећине захтева и онлајн контаката је долазило од особа мушког пола.¹¹⁵

Приликом одабира својих жртава, педофили бирају децу са посебним карактеристикама. То су деца која се осећају несигурно, која сматрају да нису довољно интересантна, деца која су из неког разлога одбачена од стране својих вршњака али и она која имају проблема са родитељима. Ту се као жртве често срећу и деца која немају самопоуздање и која су незадовољна својим физичким изгледом.

7.1. Психолошке последице код деце жртава

Код детета се мења поглед на свет, мења представу о себи и способност да емоционално реагује. Сексуално злоупотребљено дете се осећа издано, посрамљено, безвредно и криво, губи поверење у другЕ али у самог себе, чиме се постављају темељи депресивности који могу пратити особу током целог живота.¹¹⁶ Неке од промена понашања које се додатно могу јавити су:

- Страх од додиривања, нарочито у пределу гениталија,

¹¹⁴ Изјава Игора Јурића, оснивача фондације „Тијана Јурић“, за Блиц новине, исти извор.

¹¹⁵ *Op. cit.* – М. Ferraro, Е. Casaur. 42

¹¹⁶ И. Р Вероника., И. Тања, К. В. Александра, С. Ивана, С. Јелена, В. Ранка, Ж. Невенка – „Заштита деце од злостављања и занемаривања – примена општег протокола“ – Центар за права детета, Београд – 2011, стр. 34, 35

- Страх од одласка кући или бежање од куће
- Страх од затворених врата, од мрака, одређених особа,
- Честе промене расположења,
- Тешкоће концентрације, пад успеха у школи, смањено интересовање за активностима у којима је дете уживало,
- Лоши односи са вршњацима али и блиским особама,
- Самодеструктивно понашање (самоповређивање, узимање алкохола, дроге, покушаји убиства и сл.)¹¹⁷

8. Извршиоци

Предатор са друге стране екрана може бити било ко, па чак и сам родитељ.¹¹⁸ Особа која је сексуално заинтересована за децу често се назива „педофилом“. Педофили су „добри психолози“ и можемо рећи да играју на карту подложности и слабости најрањивијег дела популације, а то су свакако деца. Њихов приступ се може окарактерисати као двосмеран и он прво полази од објашњења да су радње које се захтевају од деце искључиво у едукативне сврхе уз напомену да то треба да остане „њихова мала тајна“. Уколико таква тактика не пружи одговарајуће резултате, онда се неретко прибегава претњама као провереном инструменту присиле.¹¹⁹ Најчешће се ради о профилима лица за које околина никада не би посумњала. Зашто? Управо због њиховог приступа деци и њиховог „брижног“ понашања. Они су са децом врло пажљиви и према њима гаје посебно дирљива осећања и до стања изненађења и шока долази приликом разоткривања и сазнања о нечијим педофилским склоностима и активностима. У том контексту, такође је фрапантан податак, да у готово 90% случајева, дете познаје извршиоца кривичног дела, то јест педофила.

Преступници нису увек одрасли мушкарци, жене су такође укључене. Ни старост није посебно релевантна, чак су и деца од 13 година су укључена у дистрибуцију деце

¹¹⁷ *Ibid.*

¹¹⁸ Нажалост све је више примера где се као предатор среће родитељ (углавном отац детета). Године 2020. забележен је случај у селу код Панчева, када је отац обљубио ћерку и све сликао и снимео, па наге фотографије ћерке слао пријатељима са више налога на фејсбуку. <https://www.blic.rs/vesti/hronika/obljubio-cerku-i-sve-snimio-otac-monstrum-iz-sela-kod-panceva-devojcicine-gole/eflfn2k> – приступљено дана 10.02.2023.

¹¹⁹ Проф. др Ж. Бјелајац – Организовани криминалитет, Империја зла, Правни факултет за привреду и правосуђе Нови Сад, година 2013., стр. 299.

порнографије, а мушкарци од просечно 75 година су осуђени за производњу дечје порнографије.¹²⁰

Lanning (1992) је развио прву типологију педофила, компјутерских преступника која обухвата 2 широке категорије:

- Ситуациони преступник – описан је као тинејџер који на мрежи тражи порнографију или секс, или као импulsивна особа која је открила неограничен приступ порнографији и сексуалним могућностима.
- Преференцијални преступник – сексуално неселективна особа са широким интересовањем за сексуално девијантне активности или који има дефинитивну склоност према деци.

Он разликује ова два типа преступника тврдњом да ће ситуациони педофил прикупљати углавном материјал усмерен на децу, док ће неселективни то јест преференцијални педофил имати широку колекцију, која ће укључивати слике и видео записе деце.¹²¹

8.1. Тражење и вребовање жртава

Простор деловања педофила се данас доста разликује у односу на раније. Раније је њихов простор био сужен. Одлазили су на дечија игралишта, школска дворишта и имали су уобичајене методе рада које су се састојале у посматрању, праћењу, запиткивању, чашћавању чоколадицама и бомбонама и слично. Такав начин са собом је носио велики ризик. Појава интернета дала је потпуно другу димензију њиховим активностима, где они могу несметано и безбрижно да прате децу, укључују се у њихове активности, игру и забаву. Самим тим олакшано им је бежање у анонимност када год осете билу какву врсту могућности од разоткривања. Треба ипак нагласити и да деца сопственој виктимизацији доприносе непажљивим руковањем интернетом. Доступност личним фотографијама и аудио-визуелним снимцима, упуштање у разговоре са непознатим лицима и међусобном разменом фотографија и снимака само су део начина привлачења пажње.

Комуникација путем интернета се врши на различите начине и употребом различитих апликација (Instagram, Facebook, Viber, WhatsApp...) Најзаступљенији начин

¹²⁰ M. Taylor, E. Quayle – “Child Pornography: an internet crime” – Taylor and Francis, 2004, p. 5

¹²¹ *Ibid.*, стр. 12

приласка деци је путем „соба за разговор“¹²² и то коришћењем такозваног начина „тешења“ (добар виртуелни вршњак пун размевања). Након стицања поверења следи фаза слања фотографија, упућивања на веб-портале или заказивање „дружења“ и остваривање личног контакта. Ово је начин на који извршиоци кривичног дела сазнају све о детету: куда се креће, која су интересовања, какав му је распоред, у каквим је односима са родитељима, браћом, сестрама и тако даље. Педофил најпре детету у разговору прича zgodне шале и вицеове, потом га испитује о сексуалном искуству, потом детету описује сексуалне технике и позе и тражи од детета да обавља сексуалне радње. Шаље му снимке и фотографије и уверава га како то нормално и како то и други раде.

Сексуални делинквенти често користе и видео игрице као најновији метод приближавања деци. Како из дана у дан расте број нових компјутерских игрица, од којих се већина мора платити, преступник то користи као прилику намамљивања деце. Преступник ће наговорити дете да дође у његов дом, нудећи му могућност играња најновије игрице или употребу најновијег геџета (playstation, xbox, wii и слично).¹²³

9. Откривање и доказивање сексуалног злостављања деце

За откривање и доказивање дечје порнографије кључно је трагање за дигиталним траговима. Иако интернет простире своје неограничене границе, закони и правила постоје и на том дигиталном терену, омогућавајући идентификацију починилаца кривичних дела и уређаја који су коришћени. Идентификација се често спроводи путем IP адреса, јединствених ознака које се додељују сваком рачунару приликом повезивања на мрежу. У неким случајевима идентификација власника може бити изазовна, чак и ако постоји јасан доказ у облику IP адресе. Разлог томе је што су сервери на којима се налазе потребни подаци, смештени у земљама ван наше јурисдикције, најчешће у САД-у, и добијање те врсте података подлеже процедурама надлежних држава.¹²⁴ Неопходно је и утврдити тачно време и место извршења, начин извршења кривичног дела – која од радњи извршења је спроведена и према ком лицу, а за одређене облике овог дела потребно је утврдити да ли се ради о малолетном лицу, односно детету. Такође треба

¹²² Енгл. “Chat-room” – је веб страница на којој „ћаскамо“ то јест дописујемо се са људима широм света у реалном времену. Соба за ћаскање може бити ограничена на две особе, али је најчешће без ограничења броја људи који могу учествовати у разговорима.

¹²³ *Op. cit.* – М. Mattei Ferraro, Е. Casey – р. 15.

¹²⁴ Б. Стаменковић, А. Балота, В. Павличић, Б. Пауновић, Ј. Бацковић, Високотехнолошки криминал, практични водич кроз савремено кривично право и примјере из праксе, Подгорица, 2014, ОЕБС мисија у Црној Гори, стр. 89 - (Преузето из Мастер рада Милана Манчевића – тема Дечја порнографија као облик високотехнолошког криминалитета, 2016.)

утврдити у ком је облику порнографски садржај манифестован, да ли се ради о фотографијама, аудио-визуелним записима, као и на који начин је направљен или учињен доступним.¹²⁵

Сексуалну експлоатацију је тешко открити, а када се открије још теже ју је доказати. Неки случајеви се откривају тек када се дете повери некој одраслој особи којој верује. Сам тај процес признања је често отежан услед стида и осећања кривице детета, страха од казне или освете. Злостављач често појачава оваква осећања претећи детету или уцењујући га, на пример распадом породице за који ће наводно дете бити криво, или губитком љубави једног или оба родитеља. Циљ оваквих притисака које злостављач врши над дететом јесте да се изнуди ћутање детета и избегне његово откривање и кажњавање. Неопходан корак након пријаве и признања да је дете претрпело овакву врсту злочина, јесте интервјуисање истог.

Први интервју детета које је могућа жртва дечје порнографије, односно сексуалног злостављања врло је значајан и често одлучујући за даљи ток догађаја. Постоје одређена правила по којима се овај поступак води јер представља кључни доказ у истражном поступку. Најосновнији задатак испитивача је да задобије поверење и пружи помоћ и подршку детету. Сексуално злостављана деца су већ доживела грубо насилно повређивање својих личних граница, своје приватности, од стране неког ко је одрастао, неког ко је моћан и зато постоји опасност да доживе интервју на сличан начин. Треба водити рачуна и о полу испитивача.

Дете треба интервјуисати насамо или у присуству особе од поверења коју је дете изабрало, али никада пред учиниоцем или особом у коју дете нема поверења. Треба створити атмосферу прихватања и сигурности и јасно ставити детету до знања да оно ни у ком случају није криво, да није учинило ништа лоше и да испитивач жели да помогне детету. У разговору треба следити узрасни ниво и речник детета.

¹²⁵ Д. Прља, З. Ивановић, М. Рељановић, Кривична дела високотехнолошког криминала, Београд, 2011, Институт за упоредно право, стр. 9.

III ЕМПИРИЈСКО ИСТРАЖИВАЊЕ – Кривична дела дечје порнографије у Републици Србији у периоду од 2018. године до 2022. године

1. Предмет и циљ истраживања

Након теоријске и нормативне анализе кривичних дела злоупотребе малолетних лица у порнографске сврхе, неопходно је извршити и адекватну емпиријску анализу. Предмет овог истраживања представљају подаци из годишњака, преузетих са званичне интернет странице Републичког завода за статистику Србије, који се односе на број евидентираних кривичних дела из члана 185 (приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију), члана 185а (навођење малолетног лица на присуствовање полним радњама) и члана 185б (искоришћавање рачунарске мреже или комуникације другим техничким средствима за извршење кривичног дела против полне слободе према малолетном лицу) Кривичног законика за период од 2018. до 2022. године на територији Републике Србије. Такође коришћени су и подаци који се односе на извршиоце и оштећене овим кривичним делима, у смислу година старости и пола. Циљ овог истраживања је да се на основу добијених података дође до сазнања о обиму и структури кривичних дела дечје порнографије у нашој земљи, као и о сазнањима о старосној и полној структури како извршиоца тако и оштећених лица овим кривичним делом.

2. Просторни и временски оквир истраживања

Просторни оквир истраживања односи се на територију Републике Србије. Када је реч о временском оквиру, као репрезентативни период узет је период од 5 година, и то од 1. јануара 2018. године до 31. децембра 2022. године.

3. Методе и хипотезе

За потребе емпиријског истраживања коришћена је метода статистичке обраде и анализе података добијених на основу увида у годишње извештаје Републичког завода за статистику Србије.

Хипотезе истраживања су следеће:

1. Највећи број кривичних дела дечје порнографије чине кривична дела из члана 185 Кривичног законика Републике Србије

2. Највећи проценат извршиоца кривичног дела из члана 185 КЗ чине лица мушког пола
3. Највећи проценат извршиоца кривичног дела из члана 185 КЗ чине пунолетна лица
4. Највећи проценат оштећених лица кривичним деом из члана 185 КЗ чине малолетна лица (лица узраста од 14 до 18 година)
5. Највећи проценат оштећених лица кривичним делом из члана 185 КЗ чине лица женског пола

4. Резултати истраживања

За потребе истраживања коришћени су подаци Завода за статистику Републике Србије, који су свима доступни на њиховој интернет страници. Добијени подаци се односе на укупан број евидентираних кривичних дела, затим подаци који се односе на број извршилаца, односно оштећених лица, њихова полна и старосна структура. У појединим табелама подаци су сортирани по годинама извршења.

Резултати истраживања приказани су табеларно и графички, и испод сваке табеле и графикона текстом је исписан закључак и потвара постављених хипотеза овог истраживања.

Табела бр.1 - Укупан број евидентираних кривичних дела из члана 185 (приказивање, прибављање и поседовање поенографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију), члана 185а (навођење малолетног лица на присуствовање полним радњама) и из члана 185б (искоришћавање рачунарске мреже или комуникације других техничким средствима за извршење кривичног дела против полне слободе према малолетном лицу) Кривичног Законика извршених на територији Републике Србије у периоду од 2018. до 2021. године.

	Члан 185	Члан 185а	Члан 185б	Укупно
Укупно	253	2	4	259
Процентуално	97,7%	0,8%	1,5%	100

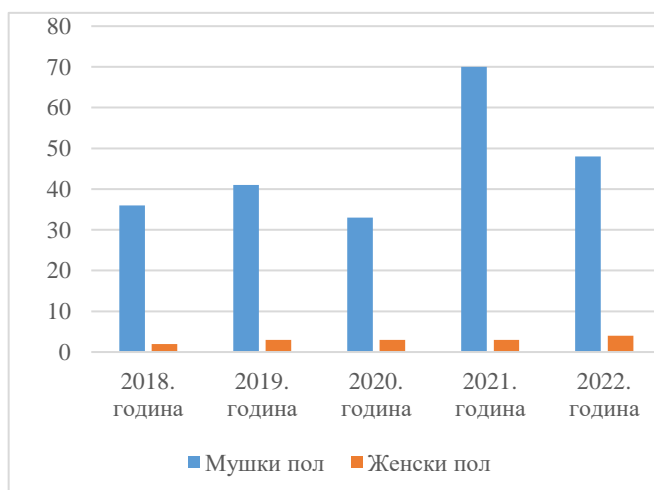

Графикон бр.1

У табели бр. 1 и графикаму бр. 1 видимо укупан број евидентираних кривичних дела децје порнографије за период од пет година, тачније од 2018. до 2022. године. Највећи проценат, чак 98%, или укупно 253 евидентираних дела чине кривична дела из члана 185 КЗ (приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију). На основу ове статистике потврђено је да је прва хипотеза тачна, а то је да највећи проценат кривичних дела децје порнографије лине дела из члана 185 КЗ. С тим у вези, највећи фокус овог истраживања биће усмерен управо на ово кривично дело.

Табела бр. 2 – Полна структура извршилаца кривичног дела из члана 185 КЗ за период од 2018. до 2022. године

	Члан 185 КЗ			
	Укупно	Познати извршиоци		
		Укупно	Мушки пол	Женски пол
2018.	40	38	36	2
2019.	45	44	41	3
2020.	39	36	33	3
2021.	76	73	70	3
2022.	53	52	48	4

Графикон бр. 2

Графикон бр. 3

Приложена табела бр. 2 и графикони бр. 2 и 3, приказују број, проценат и однос мушких и женских извршилаца кривичног дела из члана 185 КЗ за период од 2018. до 2022. године, где се примећује јако велика разлика. Већи проценат чине мушки извршиоци (94%), док је женских извршиоца свега 6%. Тиме је потврђена друга хипотеза, а то је да највећи проценат извршиоца кривичног дела из члана 185 КЗ чине лица мушког пола.

Табела бр. 3 – Старосна структура извршилаца кривичног дела из члана 185 КЗ за период од 2018. до 2022. године

	Члан 185 КЗ							
	Укупно	Познати						
		Укупно	Пунолетни	Малолетни				
				Укупно	14 год.	15 год.	16 год.	17 год.
2018.	40	38	29	9	4	2	2	1
2019.	45	44	28	16	6	3	2	5
2020.	39	36	26	10	5	1	2	2
2021.	76	73	67	6	4	2	/	/
2022.	53	52	43	9	2	2	3	2

Графикон бр. 4

Графикон бр. 5

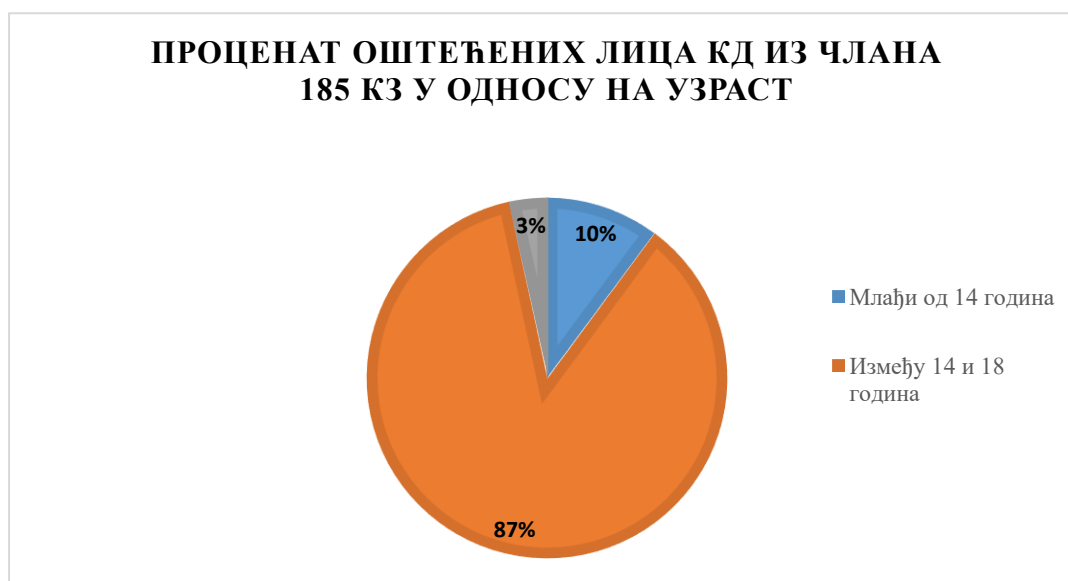
Табела бр. 3 и графикон бр. 4 односе се на старосну доб извршилаца кривичног дела из члана 185 КЗ. У графикону бр. 4 приказан је однос броја пунолетних и малолетних извршилаца кривичног дела из члана 185 КЗ, на основу ког се може установити да је много већи проценат пунолетних извршилаца (79%), што потврђује трећу хипотезу. Из графикона бр. 5 можемо закључити да од малолетних извршилаца кривичног дела из члана 185 КЗ највећи проценат чине лица узраста од 14 година старости (чак 51%)

Табела бр. 4 – Укупан број оштећених лица кривичним делом из члана 185 КЗ у периоду од 01. до 2022. године

	Оштећена лица (жртве) кд. из члана 185 КЗ
2018.	3
2019.	3
2020.	11
2021.	16
2022.	26
Укупно	59

Табела бр. 5 – Старосна структура оштећених лица кривичним делом из члана 185 КЗ

	Члан 185 КЗ			
	Број оштећених лица	Узраста испод 14 год.	Узраста између 14 и 18 год.	Узраста преко 18 год.
2018.	3	/	3	/
2019.	3	/	2	1
2020.	11	2	9	/
2021.	16	2	13	1
2022.	26	2	24	/

Графикон бр. 6

Табела бр. 4 приказује укупан број оштећених лица кривичним делом из члана 185 КЗ на територији Републике Србије, хроношки поређаних од 2018. до 2022. године. Када се ради о оштећеним лицима кривичног дела из члана 185 КЗ, из табеле бр. 5 и графикана бр. 6 можемо виети да највећу групу оштећених лица чине деца узраста између 14 и 18 година, чиме је потврђена четврта хипотеза.

Табела бр. 6 – Полна структура оштећених лица кривичним делом из члана 185 КЗ

	Члан 185 КЗ		
	Број оштећених лица	Пол	
		М	Ж
2018.	3	/	3
2019.	3	1	2
2020.	11	3	8
2021.	16	3	13
2022.	26	10	16
Укупно	59	17	42
Процентуално	100%	28,9%	71,1%

Графикон бр. 7

Табела бр. 6 и графикон бр. 7 нам показују какав је однос између оштећених лица кривичним делом из члана 185 КЗ мушког и женског пола. На основу приказаних података изводи се закључак да далеко већи проценат (71%) оштећених лица чине деца женског пола. Из овога произилази тачност и последње постављене хипотезе да су деца женског пола најрањивија категорија оштећених лица.

IV ЗАКЉУЧАК

До недавно, дечја порнографија је ретко била идентификована као фактор сексуалног злостављања, не зато што сексуалне фотографије деце нису биле честе, већ зато што се код интервенција социјалне заштите деце која су преживела сексуално злостављање то није гледало као релевантан фактор у лечењу или саветовању. Међутим, убрзана дигитализација и развој интернета драматично су истакли постојање дечје порнографије. Ситуација је постала још комплекснија када се организовани криминал масовно укључио у дистрибуцију дечје порнографије на интернету. Без обзира на то што интернет олакшава криминалцима све активности везане за дечју порнографију, треба напоменути да дечја порнографија не би постала тако широко распрострањена да нема интернета. Свест и препознавање проблема сексуалног злостављања деце је енормно порасло у последње две деценије и међу професионалцима али и лаицима. Напредак се огледа у томе што је од углавном непримећеног и скривеног проблема, оно постало нешто што изазива пажњу владе и медија као велики друштвени проблем. Готово свакодневно се јављају вести о хапшењима појединаца или група људи који поседују, дистрибуирају или стварају дечју порнографију што је знак да се на разне начине стаје на пут извршиоцима овог кривичног дела. Дечја порнографија, као облик високотехнолошког криминалитета, оставља дубоке и дуготрајне последице како на жртве тако и на друштво у целини. Кроз анализу историје, међународних аката, као и детаља жртава и извршиоца, постаје јасно да је борба против овог зла императив који захтева свеобухватне стратегије. Иако су међународни и домаћи акти поставили оквир за сузбијање дечје порнографије, технолошки напредак донео је нове изазове. Интернет је постао главно средство за дистрибуцију, олакшавајући приступ и повећавајући опсег овог криминалног дела. Стога, неопходно је стално прилагођавање законодавства и технолошких решења како би се ефикасно сузбила ова појава. Недостатак адекватне законске регулативе и институционалних механизма отежава борбу против овог облика криминала. Жртве дечје порнографије често трпе озбиљне емоционале, психичке и физичке трауме, које могу имати трајне последице на њихов живот. Управо зато је неопходно осигурати адекватну подршку, рехабилитацију и заштиту жртве, као и радити на превенцији како би се смањио број нових случајева. Извршиоци овог злочина морају бити оштро кажњени, али такође је важно радити и на превенцији и едукацији како би се смањила потражња за оваквим садржајем. Свеобухватни приступ који укључује едукацију, подизање свести, сарадњу између држава и институција, те примену различитих алата, кључни су поступци у борби против дечје порнографије. У крајњој

линији, сузбијање дечје порнографије захтева ангажовање свих сегмената друштва, од појединаца и породица, до влада и међународних организација. Само заједничким напорима може се створити сигурније окружење за децу и спречити даље ширење овог страшног облика криминала.

Попис коришћене литературе

1. D. E. Campbell – Computer Terrorism, Syneca Research Group, Inc. Washington USA, 2011, p.13-17
2. A. Henry, P. Girogio , C. Francesco & C. Laurence – “The state od deepfakes – landscape, threats and impact, септембар 2019, p. 3.
3. I. O’Donnell, C. Milner – “Child Pornography – crime, computers and society”, Taylor and Francis 2012, p. 3.
4. M. Taylor, E. Quayle – “Child Pornography: an internet crime” – Taylor and Francis, 2004, p. 5
5. M. Mattei Ferraro, E. Casey – Investigating Child Exploitation and Pornography: the internet, the law and forensic science, 2005, p. 10, p. 15.
6. P. J. Toren, Intellectual Proprety and Computer Crimes (Intellectual Property usiness Crimes Series), New York USA, 2003, p. 6-41
7. P. Jenkins – “Beyond Tolerance: child pornography on the internet” – NYU Press, New York and London, 2003, p. 30
8. R. Okeke, M. Shah (2016), Information Theft Prevention, Theory and Practice, Routledge.
9. R. Moore – “Cybercrime – investigating high-technology computer crime – Taylor & Francis, 2014, p.1
10. T. L. Rudolph, Child pornography; eds. M. Strachan Peterson, D. Michael, Child abuse and neglect: Fuidelines for identification, Assessment and case Management, 2003, p. 121
11. Казенски законик републике Словеније (Урадни лист РС, ШТ. 95/2004 –уредно пречишћено беседило 55/08 – К31) – члан 187, став 1
12. Казнени Закон Републике Хрватске (прочишћени текст закона, НН 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23) члан 163, став 1,2,3,4, члан 165, став 1,3
13. Кривичен законик - Кривичниот законик („Службен весник на Република Македонија“ број 37/96) -(неофицијален пречистен текст) - члан 193, став 1,2 3 и 4
14. Кривични закон Федерације Босне и Херцеговине („Сл. Новине ФБиХ“, бр. 36/2003, 21/2004 – испр., 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016, 75/2017 и 31/2023) - члан 188, став 1,3,4
15. Кривични законик Републике Српске („Сл. Гласник РС“, бр. 64/2017, 104/2018 – одлука УС, 15/2021, 89/2021, 73/2023 и „Сл. Гласник БиХ“, бр. 9/2024 – одлука УС БиХ) - члан 175., став 1,2,3., члан 176, став 1,2,3., члан 177, став 1.
16. Кривични законик Црне Горе („Сл. Лист РЦГ), бр. 70/2003, 13/2004 – испр. и 47/2006 и „Сл. Лист ЦГ“, бр. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 32/2011, 64/2011 – др. Закон, 40/2013, 56/2013 – испр., 14/2015, 42/2015, 58/2015 – др. Закон, 44/2017, 49/2018 и 3/2020) - члан 211, став 1,2
17. Б. Стаменковић, Доц. Др А. Балота, В. Павличић, Б. Пауновић, Ј. Бацковић – „Високотехнолошки криминал – практични водич кроз савремено кривично право и примјере из праксе“, Подгорица, март 2014, стр. 65
18. В. Ђурић, Д. Јовашевић – Кривично право; посебни део, Ниш, 2013.,
19. В. И. Радојковић, И. Тања, А. К. Вигњевић, С. Ивана, С. Јелена , В. Ранка, Ж., Невенка – „Заштита деце од злостављања и занемаривања – примена општег протокола“ – Центар за права детета, Београд – 2011, стр. 79.
20. Д. Прља, З. Ивановић, М. Рељановић, Кривична дела високотехнолошког криминала, Београд, 2011, Институт за упоредно право, стр. 9
21. Др В. Николић-Ристановић, др С. Константиновић-Вилић, Криминологија,

- Београд, 2018., четврто измењено и допуњено издање, стр. 175,176
22. Др В. Урошевић, Мр С. Уљанов, Р. Вуковић – „Полиција и високотехнолошки криминал: примери из праксе и проблеми у раду МУП-а Републике Србије“ - Министарство унутрашњих послова Републике Србије, стр. 12
 23. Др Сц. З. Павловић, Н. Петковић и др сц. Ј. М. Обрадовић – „Дечија порнографија“, Зборник радова Правног факултета у Сплиту, год. 2014, стр. 50
 24. Закон о ратификацији Конвенције Уједињених Нација о правима детета („Сл. Лист СФРЈ – Међународни уговори“, бр. 15/90 и „Сл. Лист СРЈ – Међународни уговори“, бр 4/96 и 2/97) - члан 34.
 25. Закон о потврдјивању Конвенције Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања („Сл. Гласник РС – Међународни уговори“ , бр.1/2010) – Конвенција Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања, члан 20, став 2
 26. Закон о посебним мерама за спречавање вршења кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима, члан 3
 27. Закон о организацији и надлежности државних органа за борбу против високохтенолошког криминала („Службени гласник РС“,бр. 61/2005, 104/2009, 10/2023 и 10/2023 – др. Закон)
 28. Ј. Матијашевић – „Кривичноправна регулатива рачунарског криминалитета“ , Правни факултет за привреду и правосуђе, Нови Сад, 2013, стр. 166.
 29. Кривични законик РС („Сл. Гласник РС“, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019) - члан 301. став 1,2,3 и 4, члан 299, члан 112. ств. 3. тачка 20, члан 185, став 1,2,3,4
 30. Конвенција о сајбер криминалу, Будимпешта, 2001, одељак 3, члан 9, став 1,2
 31. Л. Комлен Николић – „Сузбијање високотехнолошког криминала“ ; Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Београд, 2010, стр. 94
 32. Л. Крон, Б. Кнежић – „Криминал и државна рекација: феноменологија, могућности, перспективе“ – Институт за криминолошка и соционошка истраживања, Београд, 2011, стр. 265
 33. М. Зиројевић – „Употреба нових информатичких и комуникационих медија у сврхе тероризма“ – Ревизија безбедност, Центар за безбедносне студије, година II, бр. 11/2008, Београд, стр. 5
 34. М. Писарић - „Правни оквири Европске уније у борби против дечије порнографије на интернету“, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 2012, Проф. др Жељко Бјелајац – Организовани криминалитет, Империја зла, Правни факултет за привреду и правосуђе Нови Сад, година 2013, стр. 475,476,479
 35. Проф. др Д. Благоић, проф. др З. Грујић – „Кривичноправна заштита полног интегритета деце“, Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, 2023, стр. 95,96,98
 36. Проф. др М. Шкулић – научни рад, тема „Кривичноправна реакција на дечју порнографију/порнографију малолетних лица – пласирану/насталу злоупотребом речунарске мреже/комуникације другим техничким средствима“, 2022, стр. 11
 37. С. Уљанов, З. Ивановић – „Сексуална експлоатација деце са аспекта упоредноправне анализе међународне сарадње у криминалистичким истрагама, Европско законодавство“ , бр. 29-30, стр. 171
 38. С. Мијалковић, Национална безбедност, Београд, 2015, Криминалистичко-полицијска академија, стр. 297
 39. С. Р. Петровић – „Компјутерски криминал“, Министарство унутрашњих послова Републике Србије, Уредништво часописа „Безбедност“ и листа „Полицајац“, Београд 2000. година, стр. 185
 40. Теоријско стручни часопис Министарства унутрашњих послова Републике

Србије „БЕЗБЕДНОСТ“ – Београд, 2012, стр. 175,176,177,179

41. Факултативни протокол о продаји деце, дечјој проституцији и дечјој порнографији, уз Конвенцију о правима детета - члан 2, (ц), члан 3 , став 1 (ц)

Попис остале истраживачке грађе

1. 3 DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on combating the sexual abuse and sexual exploitation of children and child pornography, and replacing Council, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32011L0093> – приступљено дана 02.05.2024.
2. <https://www.cert.rs/files/shares/3.%20Vrste-sajber-napada-ratel-cert.pdf> – приступљено дана 16.09.2023.
3. <https://www.express.co.uk/finance/personalfinance/1809631/taylor-swift-scam-eras-tour-fake-tickets> - приступљено дана 17.09.2023.
4. <https://www.breakingnews.ie/ireland/man-who-used-false-documents-for-job-as-child-psychologist-is-jailed-1507564.html> - приступљено дана 17.09.2023.
5. <https://www.mirror.co.uk/news/uk-news/train-fare-dodger-who-forged-5281843#lniseuknostd540a09p> - приступљено дана 17.09.2023.
6. <https://www.informationweek.com/software-services/medco-sys-admin-pleads-guilty-to-computer-sabotage> - приступљено дана 17.09.2023.
7. https://sr.wikipedia.org/sr-ec/%D0%94%D0%B5%D1%87%D1%98%D0%B0_%D0%BF%D0%BE%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%B8%D1%98%D0%B0 - приступљено дана 04.02.2023.
8. https://en.wikipedia.org/wiki/Pornography_in_Denmark - приступљено дана 04.02.2023.
9. <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/child-pornography-child-abuse-and-neglect-guidelines-identification> - приступљено дана 04.02.2023.
10. <https://www.blic.rs/vesti/hronika/devojcicu-osam-sati-zlostavljalje-vrsnjakinje/f4e08ge> – приступљено дана 04.02.2023.
11. <https://www.021.rs/story/Novi-Sad/Hronika/274986/Osnovci-seksualno-zlostavljali-decaka-u-skoli-u-Backom-Jarku-sve-su-snimali.html> – приступљено дана 04.02.2023.
12. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32004F0068> – приступљено дана 06.02.2024.
13. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32011L0093> – приступљено дана 05.02.2024.
14. <https://dnevnikjuga.rs/lanzarote-konvencija-znacajan-korak-u-prevenciji-delikata-nad-decom/> – приступљено дана 05.02.2023.
15. <https://rm.coe.int/prems-102619-ser-2576-protection-children-a5/168098bd17> - приступљено дана 05.02.2023.
16. <https://www.wtsserbia.com/blog/gdpr-srbija/> - приступљено 05.02.2024.
17. <https://www.begrad.vtk.jt.rs/> - приступљено 06.02.2024.
18. <https://rm.coe.int/serbia-appendix-lanzarote-2nd-monitoring-round/168076f47e> - приступљено дана 14.02.2024.
19. <https://cybercrime.rs/2023/08/31/decja-pornografija-u-srbiji/> – приступљено дана 14.02.2023.
20. <https://www.juznevesti.com/Hronika/U-akciji-Armagedon-zbog-decije-pornografije-uhapsena-i-dvojica-Aleksincana.sr.html> – приступљено дана 14.02.2023.
21. <https://www.blic.rs/vesti/drustvo/roditelji-oprez-dovoljno-je-da-jednom-objavite-sliku-vaseg-golisavog-deteta-i-da-tako/2xmbqgw> – приступљено дана 10.02.2023.
22. <https://www.blic.rs/vesti/drustvo/bezbroj-fotografija-dece-iz-srbije-na-pedofilskim-sajtovima-roditelji-jednim/pv2nk08> - – приступљено дана 10.02.2023.
23. <https://www.blic.rs/vesti/hronika/obljubio-cerku-i-sve-snimio-otac-monstrum-iz-sela-kod-panceva-devojcicine-gole/eflfn2k> – приступљено дана 10.02.2023.

Сажетак и кључне речи

Развој рачунарске технологије и интернет мрежа дубоко је променио друштвене динамике. Док су користи од коришћења рачунара многобројне, такође су и последице злоупотребе рачунарских система и мрежа штетне. Криминалне активности на интернету, то јест у виртуелном простору, имају специфичне карактеристике које се разликују од конвенционалног криминала. Починитељ има низ предности интернета које му омогућавају да сакрије свој идентитет, прикрије доказе о делима која чини, и често избегне било какав физички контакт са жртвом. Због ових карактеристика, дела која укључују високотехнолошки криминал, представљају посебан изазов за појединце, државе и међународну заједницу. Међу овим делима, она која се карактеришу прикривањем идентитета починиоца и злоупотребом интернет технологије, посебно су опасна када се врше над рањивим категоријама, као што су деца и малолетници. Стога је фокус овог мастер рада био управо на злоупотреби и искоришћавању деце и малолетника у порнографске сврхе путем рачунара и интернета. Када деца постану жртве дечје порнографије на интернету, важно је обезбедити им велику подршку и заштиту, што ће допринети бољем психичком стању, бржем излечењу од створене трауме али може и допринети бољем испитивању детета у поступку откривања овог кривичног дела и његових извршиоца. Продаја и дистрибуција дечје порнографије су озбиљна кривична дела широм света, укључујући и земље бивше Југославије. Регулатива која се односи на ову област углавном варира од земље до земље, али већина тих земаља има законе који строго забрањују производњу, дистрибуцију, поседовање и конзумирање дечје порнографије. Кршење закона може резултирати озбиљним казнама, укључујући и затворску казну. Боља сарадња државних органа, адекватна обученост и опремљеност, као и већи број полицијских службеника, допринели би ефикасној борби против ове појаве. На крају, ефикасан превентивни рад, посебно са рањивим категоријама које су потенцијалне жртве, али и са родитељима и наставницима, уз укључивање медија, представља основно средство за ефикасно сузбијање ових кривичних дела.

Кључне речи: интернет, дечја порнографија, високотехнолошки криминалитет

CHILD PORNOGRAPHY AS A FORM OF CYBER CRIME

The development of computer technology and Internet networks has profoundly changed social dynamics. While the benefits of using computers are numerous, the consequences of misuse of computer systems and networks are also harmful. Criminal activities on the internet, in virtual space, have specific characteristics that differ from conventional crime. The perpetrator has a number of advantages of the internet that allow him to hide his identity, conceal evidence of his actions, and often avoid any physical contact with the victim. Due to these characteristics, acts involving high-tech crime represent a special challenge for individuals, states and the international community. Among these acts, those characterized by hiding the identity of the perpetrator and the abuse of internet technologies are particularly dangerous when they are committed against vulnerable categories, such as children and minors. Therefore, the focus of this master thesis was precisely on the abuse and exploitation of children and minors for pornographic purposes by computers and the internet. When children become victims of child pornography on the internet, it is important to provide them with great support and protection, which will contribute to a better mental state, faster healing from the trauma created, but can also contribute to a better action and criminal procedure for the committed crime and its perpetrator. The sale and distribution of child pornography are serious crimes worldwide, including in the countries of the former Yugoslavia. Regulations relating to this area generally vary from country to country, but most of these countries have laws that strictly prohibit the production, distribution, possession and consumption of child pornography. Violation of the law can result in serious penalties, including imprisonment. Better cooperation of state authorities, adequate training and equipment, as well as a larger number of police officers, would contribute to an effective fight against this phenomenon. Finally, effective preventive work, especially with vulnerable categories that are potential victims, but also with parents and teachers, with the involvement of the media, is a basic tool for effective critical activities.

Keywords: internet, child pornography, cyber crime

БИОГРАФИЈА СТУДЕНТА

Александра Николић рођена је 15. фебруара 1999. године у Нишу. Завршила је основну школу „Ђеле – кула“ са одличним успехом, након чега уписује Прву нишку гимназију „Стеван Сремац“ друштвено-језички смер и завршава је просечном оценом 5,00 што је чини носиоцем Вукове дипломе.

Године 2022. завршава Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду и стиче академско звање дипломирани правник. Мастер академске студије на Правном факултету Универзитета у Нишу, смер унутрашњих послова, уписала је школске 2022/2023. године, и све испите положила са просечном оценом 10,00. Поред матерњег српског, говори и енглески језик.

Од октобра 2022. године запослена је у Министарству финансија, у Управи царина, у Царинарници Ниш.

Овим путем изјављује захвалност свом ментору проф. др Дарку Димовском на свим сугестијама, саветима и дивној сарадњи.

Највећу захвалност дугује својој породици и најближима који су увек били ту за њу, веровали у њу и подржали сваку њену одлуку и жељу за усавршавањем.

**ИЗЈАВА О ИСТОВЕТНОСТИ
ШТАМПАНОГ И ЕЛЕКТРОНСКОГ ОБЛИКА МАСТЕР РАДА**

Име и презиме аутора мастер рада: **Александра Николић**

Наслов мастер рада: **“Дечја порнографија као облик компјутерског криминалитета“**

Ментор: **Професор доктор Дарко Димовски**

Изјављујем да је електронски облик мастер рада у pdf формату истоветан штампаном облику, који сам предала Правном факултету Универзитета у Нишу.

У Нишу, _____

Потпис аутора

ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ И ОДОБРАВАЊУ ОБЈАВЉИВАЊА МАСТЕР РАДА

Изјављујем да је мастер рад, под насловом „**Дечја порнографија као облик компјутерског криминалитета**“

пријављен и одбрањен на Правном факултету Универзитета у Нишу:

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да овај мастер рад у целини, нити у деловима, нисам пријављивала на другим факултетима, нити универзитетима;
- да нисам повредила ауторска права, нити злоупотребила интелектуалну својину других лица.

Дозвољавам да се овај мастер рад чува у библиотеци и објави на сајту Правног факултета Универзитета у Нишу, са подацима о датуму одбране и комисији пред којом је рад брањен.

Аутор мастер рада: **Александра Николић, М015/22-УП**

У Нишу, _____

Потпис аутора
